

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Yüz seksen beşinci İqtıma

1 . 2 . 1339 Perşembe

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsanı	102:103	4. — Müzakere edilen maddeler	103
2. — Sualler	103	1. — İdarei kura ve nevahi kanunu lâ-yihası ve Adliye Encümeni mazbatasını	103:119
1. — Cebelibereket Mebusu Faik Beyin, Garbi - Trakya'daki Yunan tahşidatına dair Hariciye Vekâletinden sual tahriri	103	2. — 11 Teşrinievvel 1338 tarihli Avans Kanunundaki aile harcırahına mütaallik yedinei maddenin tefsir edilmesine dair İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi ve Kavanini Maliye Encümeni mazbatasını	119:120
3. — Takrirler	126	3. — Hiyaneti vataniyeden üç sene kürege mahkûm Simav Malmüdüri sabıkı Nuri Efendi hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi ve Adliye Encümeni mazbatasını	120:126
1. — Karesi Mebusu Abdülgafur Efendi ile arkadaşlarının, teksiri nüfus için çare taharrisi zmnında muhtelit bir encümen teşkiline dair tahriri	126:127		

B İ R İ N C İ C E L S E

Bed'i müzakerat; saat : 1,30

REİS — Birinci Reisvekili Hüseyin Avni Beyefendi

KÂTIPLER : Hakkı Bey (Van), İbrahim Bey (Mardin)

REİS — Ekseriyet hâsıl oldu. Celseyi açıyorum, zaptı sabık hulâsası okunacak.

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

Birinci Celse

Birinci Reisvekili Hüseyin Avni Beyefendinin tahtı Riyasetlerinde bilinikat zaptı sabık hulâsası kıraat ve aynen kabul olundu. Hiyaneti vataniyeden mahkûm İbrahimioğlu Mustafa, Kırkkiliselî Şükrü, Gencosman ve Hasanoğlu Mustafa, Şadistanioğlu Hasan, Cerrahioğlu Osman haklarında Adliye Vekâletinden mevрут evrakı hükmîye Adliye Encümenine, Tedrisatı İptidaiye Kanununun on beşinci maddesinin tadiline dair Heyeti Vekileden mevрут lâyhâi kanuniye Maarif ve Dahiliye encümenlerine, Muhtaç zürra için İktisat bütçesine yüz bin lira ilâvesine, Sefaret ve şehbenderhanelerce tahsil edilen rüsuma, Sıhhiye Vekâletinin İstanbul kadrosuna dair levaihi kanuniye Muvazenei Maliye Encümenine, Mîlis zâbitanına verilecek tahsisat hakkındaki lâyhâi kanuniye Müdafaaî Milliye ve Muvazenei Maliye encümenlerine, Orman Kanununun bâzı maddelerinin tadiline dair lâyhâi kanuniye İktisat Encümenine, Sivil tayyarecilerin ihtiyat zâbitanı sınıfına nakillerine dair lâyhâi kanuniye Müdafaaî Milliye Encümenine, memaliki müstahlâsadan firar ve gaybubet eden ahalinin emvali hakkındaki lâyhâi kanuniyenin tefsirine dair Müdafaaî Milliye tezkeresi Kavanini Maliye Encümenine, Antakya havalisinde icra edilen mezalime dair İzmit Mebusu Sırrı Beyin takrirî Hariciye Vekâletine, Elâziz Baytar Müfettişi Hasan Fehmi Beyin taltifine dair Gene Mebusu Hamdi Beyin temenni takrirî İktisat Vekâletine, İbrazi fedakâri eden küçük zâbitanın taltifine dair temenni takrirî Müdafaaî Milliye Vekâletine, Eskişehir Mebusu Mehmed Beyin harekâtı milliyeyi ihlâl edenlerin Anadolu'da serbest gezdiklerine dair takrirî Heyeti Vekile Riyasetine havale edildi.

İcra Vekilleri Reisi ve Hariciye Vekâleti Vekili Rauf Beyefendinin Lozan Konferansı hakkındaki izahatı istima olunarak Konferansta Türkiye menafiini metanet ve muvaffakiyetle müdafaa eden İsmet Paşa Hazretlerine beyanı teşekkür olunmasına dair Erzurum Mebusu Nusrat Efendi ile Maraş Mebusu Hasib Beyin takrirî bilittifak kabul olundu. Af Kanunundan istifade edecek eşhasa ait Adliye Encümeni mabatalarının Adliye Vekâletine tevdiî tensib edildi. Memurin Muhakemat Heyeti memurin kadrosu hakkındaki lâyhâi kanuniye tercihan müzakere edilerek maddeleri aynen ve heyeti umumiyesi 2 ret ve 7 müstenkife karşı 153 reyle kabul olundu. Dahiliye bütçesinin harcırah faslına tahsisat ilâvesine dair kanun müzakere edilerek birinci maddesi tadilen 2 ve 3 neü maddeleri aynen ve heyeti umumiyesi 6 müstenkif ve 24 redde karşı 132 reyle kabul olundu. Kayseri Mebusu Âlim Efendinin Bünyen Kaymakamı hakkındaki sual takririne Dahiliye Vekili Beyefendi tarafından cevap ita olundu. Tedrisatı İptidaiye Kanununun 15 neü maddesinin müzakeresi hakkındaki lâyhâi kanuniyenin encümeden celbiyle müstacel mevad ruznamesine numara sırasıyla alınması kabul olunarak tenefüs için celse tatil olundu.

İkinci Celse

Hüseyin Avni Beyefendinin tahtı Riyasetlerinde bilinikat Umum Jandarma Kumandanlığı bütçesine tahsisat ilâvesi hakkındaki lâyhâi kanuniyenin heyeti umumiyesi hakkında müzakere cereyan ederek icra edilen yoklamada Mecliste ekseriyet kalmadığı anlaşılmaqla Perşembe günü içtima olunmak üzere Celse tatil olundu.

Reisvekili
Hüseyin Avni

Kâtip
Hakkı

Kâtip
İbrahim

2. — SUALLER

1. — *Cebelîberket Mebusu Faik Beyin, Garbi - Trakya'daki Yunan tahşidatına dair sual takriri Hariciye Vekâletine havale edilmiştir.*

REİS — Efendim zaptı sabık hulâsası hakkında söz istiyen var mı? Zaptı sabıkı aynen kabul edenler lütfen el kaldırsın... Zaptı sabık hulâsası aynen kabul edilmiştir.

Efendim Nevahi Kanununun yüz yetmiş dokuzuncu maddesine geçiyoruz.

SIRRI B. (İzmit) — Reis Bey söz isterim.

REİS — Neye dair?

SIRRI B. (İzmit) — Maliye Vekili Beyefendiye ait bâzı şeyler soracağım. Efendim geçen gün İktisat Vekili Beyefendi ile aramızda geçen münakaşadan anlaşmıştı ki, sual takririm iki şıkka muhtevi idi. Birisi Maliye Vekili Beyefendiye diğeri İktisat Vekili Beyefendiye aitti. Maliye Vekili Beyefendi henüz cevap vermediler. Halbuki bu takrir müeddası ifa edilmedikçe Hazinei maliye zararı maddiye duçar oluyor.

HACI ŞÜKRÜ B. (Diyarbakir) — Kekeleye kekeleye...

SIRRI B. (Devamla) — Siz benim silsilei kelâmımı bozmasanız kekeleyemem. Benim verdiğim takrir Maliye Vekâletince nazarı dikkate alınarak takilbedilirse bugün Müdafaa-i Milliye Vekâleti tarafımdan gûya şahsı gayrin malı imiş gibi ona birçok para vermek cihetine gidilmesinin muvafık olmadığını ve fabrikanın kendi malı meşruu olduğundan dolayı para verilmeyeceğini Maliye Vekili Beyefendi anlıyacaktırlar ve meselenin hakikatına vâsıl olacaktırlar. Bu muameleyi anladıktan sonra bu adamlarla mukaveleye giriştikleri zaman bu fabrikanın hukuku tanınmış olacaktır. Bu mukavele tasdik edildiği halde bu hukuku tasarrufiye de tasdik edilmiş olacaktır. Halbuki vaktiyle bunu nazarı dikkate almış olursa millet namına kendisinin menfaati muhafaza edilmiş olacaktır. Aksi takdirde zâil olacaktır. Şimdiye kadar sualimin bu kısmına cevap vermediler. Vermek emelinde oldukları halde bu cevapsızlığı anlamıyorum. Binaenaleyh sözümü ispat edemiyorum. Vaktiyle nazarı dikkati celbedemiyorum. Mahkemede ispatı müddeaya için bir dâvavekili tutarlar. Şimdi burada rüfekayı kirama maksadını anlatmak için hariçten bir dâvavekili mi getireceğim? Bunu anlamıyorum.

REİS — Maliye Vekili Beyefendiden; Sirri Beyin takririnin cevabını isteriz.

4. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — *İdarei kura ve nevahi kanunu lâyihası ve Adliye Encümeni mazbatası*

REİS — Efendim Nevahi Kanununun 179 neu maddesini okuyoruz:

MADDE 179. — Şahidin hasta olmasından veyahut taifei nisadan olup da mazereti meşruasından dolayı şahadetinin ikametgâhında istima talebolunursa ol şahidin ifadatını ahz etmek üzere heyet âzasından münasibi naip tâyin ve nahiyeye kâtibi ile maan mahalline izam olunarak tarafeyn hazır olduğu halde ifadatı istima olunur.

REİS — Efendim 179 neu madde hakkında söz istiyen var mı?

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Ne demek taifei nisa? Lütfen izah buyururlar mı?

REİS — Kadınlar demektir.

MUSTAFA KEMAL B. (Ertuğrul) — (Muhadderatı islâmiye) şekline tebdilini teklif ederim.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Siird) — «Tarafeyn hazır olduğu halde» deniyor. Müddeaaaleyh gelmezse ne olacak? Her halde mahkeme huzurunda mı istima olunacak? Binaenaleyh müddeaaaleyhin gıyabında da şahit istima edilmelidir.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — 184 neu maddede «İhzar» kaydı vardır ki, ilerde gelecektir.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Siird) — Efendim, müddeaaaleyh gelmezse müddeaaaleyh ihzar edilmez. Fakat muhakeme gıyaben icra edilir.

HAMİD B. (Biga) — Efendim, usulen yemin, huzuru hâkimde ve tarafeyn muvacehesinde icra edilir. Binaenaleyh mazereti meşruasına mebnî bir şahsın ikametgâhında tahlifi lâzımgeldiği takdirde tarafeyn muhayyerdir. İsterse bilâsale hazır bulunurlar, isterlerse bilvekâle hazır bulunurlar. Tarafeyn hazır olmadı diye yemin tehir edilmez. Bilâkis icra edilir. Kaydı ihtirazi değildir.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Siird) — Kaydı vukui olarak kabul ederiz.

REİS — Bu sureti muhavereden Heyeti Umumiye Mazbata Muharririnin sözlerinden istifade edemiyorlar.

Efendim, tadelname yok. Başka söz istiyen de yok. 179 neu maddeyi aynen reyî âlinize vaz' ediyorum. Kabul edenler lûtfen ellerini kaldır-sın. Kabul edilmiştir.

MADDE 180. — Hukuk dâvalarında müddei-nin dâvasını iki erkek veyahut bir erkek ile iki hatun ikamesiyle ispat etmesi lâzımdır. Bir er-kek veyahut yalnız iki hatunun şahadetleri hük-me kâfi değildir.

ABDÜLHAK TEVFİK B. (Dersim) — İki kadın bir erkeğe nasıl tekabül ediyor? Onu izah etsinler.

ADLIYE ENCÜMENİ MAZBATA MU-HARRİRİ HAMİD B. (Biga) — Efendim, nı-sabı şahadet meselesi bir kere nassı şer'î ile mu-ayyendir. Saniyen bir kadın ile bir erkeğin mü-savi tutulamaması bir ittıla meselesidir. Malûmu-âliniz ittıla mümkün olmıyan yerlerde yalnız ka-dınların* şahadeti muteberdir. Binaenaleyh ah-kâmı esasiyemize, ahkâmı fıkhiyemize müstenit-tir. Binaenaleyh maddenin aynen kabulünü teklif ediyorum.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Böyle bir dâvanın nahiye mahkemesinde rüyetine imkân yok mu-dur ki kaydı vukui ile kayıt koyuyorlar, mutlak yapıyorlar bu maddeyi.

HAMİD B. (Biga) — Efendim malûmuâliniz nesep meselesine aittir.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Hayır.

HAMİD B. (Biga) — Efendim buyurduğu-nuz, mahkemei şer'iyede bilinmesi lâzımgelen me-saile maksur ve munhasırdır. Nahiye Kanunu-nun bu fashna ait bir şey yoktur.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Acaba nahiyyede ge-lin ile kayınvalide arasında meselâ; hamamda ve-yahut başka bir yerde yekdiğerine emaneten bı-raktıkları hülliyyat gibi bir şeyin ziyandan dolayı dâva vukubulsa ve orada erkeklerin ittılai imkân olmadığı da malûm olduğu halde mutlaka erkek şahit getireceksin demek doğru mudur? Bunu so-ruyorum Mazbata Muharririnden; cevap versin-ler.

HAMİD B. (Biga) — Cevaben arz ediyorum ki; itibarı galip şayiadır. Nadire itibar yoktur. Binaenaleyh bu mesele vârit değildir.

OSMAN FEVZİ Ef. (Erzincan) — Gerek kü-tübü fıkhiyyede ve gerek Mecellede bu gibi mevad musarrah iken tekrar böyle bir madde yapıp da teşevvüşü ortaya atmak neden icabediyor?

REİS — Efendim, Heyeti Celile onu kabul etti. Bu maddelerin Nahiye Kanununda tasrih edilmesi evvelece takarrür etti.

OSMAN FEVZİ Ef. (Devamla) — Nahiye Kanunu Mecelleyi tadil etmiyor. Bunlar kütübü fıkhiyye ve fetavada musarrahtır. Binaenaleyh bu mevaddı yeniden yazmakta mâna yoktur. Yeni-den madde şeklinde buralara yazmakta ne mâna vardır?.

REİS — Bunlar nevahide iyice anlaşıl-sın diye Nevahi Kanununa dercine Heyeti Celile karar vermiştir.

OSMAN FEVZİ Ef. (Devamla) — Nevahi Me-celleyi anlamazsa bunu hiç anlamaz.

HAMİD B. (Biga) — Adliye Encümeninin Heyeti Celile huzuruna arz ettiği maddede ah-kâmı fıkhiyyeyi ihlâl edecek bir cihet yoktur. Nevahi Heyeti kazaiyesi şahadetin veçhi ispa-tını tâyin için ne istinbatı ahkâma ve ne de saireye muhtacolmasın diye encümen bu mad-deyi tesbit etmiştir. Binaenaleyh vazifelerini teshil noktasından kendilerine bu maddenin iraesî pek tabiidir.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Bendeniz bir su-al soracağım. Kürsüde tafsil etmiş olduğum mesele nâdir ve enderdir. Nâdir olduğu için koymadık diyorlar. Nâdir olarak böyle bir mesele zuhur etmiyeceğine kanaatleri var mı-dır? Ve böyle bir şey vukubulduğu takdirde mahkeme ne yapacaktır?

HAMDİ B. (Biga) — Encümeniniz muame-lâtın kesretî vukuu noktasından hâdiseyi bu suretle telâkki etmiştir. Daha fazlası için ta-rafî âlinizden tadil teklifi verilirse nazarı iti-bara ahırız.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Siird) — Efendim, iki kadın bir erkek dercedilmesi, erkeklerin ve umumun muttali olacağı mesaili hukukiyede-dir. Böyle bir heyeti hâkimenin mesaili huku-kiyyede kütübü mufassalaya, Kavanini Medeni-yeye müracaatle halli müşkülât eylemesi tabii-dir. O ittılai mümkün olmıyan, zaruret yerle-ri ve zaruret mahalleridir. Zaruret mahalleri müstesnadır. Kadınlar yekdiğerleriyle hamamda kavga ederler de birbirini cerhederlerse bu gi-bi dâvaları heyeti hâkime görebilir. Burada ka-nun bunu menetmiyor, nehyetmiyor, tasrih et-miyor, sâkit kalıyor. Sâkit kalan yerde hükkâm içtihatla halli müşkülât eder.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Bilâkis tasrih ediyor.

YASİN B. (Gaziantep) — Affederler hukukcular. Bir köyde bütün erkekler tarlaya çalışmaya gitmişler ve köyde yalnız kadınlar kalmış. Bunu herkes bilir. Bu böyledir. Köyde bir erkek kalmaz. Böyle kadınlar içinde bir hâdisse olursa meseleyi halletmek için nereden şahidolarak bir erkek getirebilir?

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Ne gibi? İzah edin.

YASİN B. (Devamla) — Böyle bir mesele hukukiye hudusunda ne yapılır? Öyle bir mesele ki, cürüm teşkil etmez. (Misal söyle, sesleri) Ne misal gösterebilirim? Böyle bir vaka hudusüne, böyle bir meselenin olmasına imkân ve ihtimal var mıdır, yok mudur? Encümen-den soruyorum. Varsa her halde erkek şahidin ikamesi doğru değildir.

ABDÜLHAK TEVFİK B. (Dersim) — Efendim bu mesailde icthada lüzum yoktur. Bunu kabul ettik. Rûfekayı kiramdan bâzıları nevadirden bahsettiler, hamamdan, filândan. Bendeniz kısmen şayiattan bahsedeceğim. Malûmu-âliniz bizim köylü kadınları çarşıya odun, saman emsali gibi şeyler getirirler. Bunlar birbirinden parası tükenir de iki üç mecediye istikraz eder. Tabii bu, kadınlar arasında oluyor. Erkekler dâhil değildir. Sonra köye gidiyorlar, kadın diğer kadından parasını istiyor. O kadın da vermıyor. Yanlarında iki kadın şahit bulunuyor. Eğer alacaklı olan bu kadın mahkemeye müracaat ederse hâkim; senin iki kadın şahidin vardır. Bu dâvayı göremem mi diyecektir? (Görecektir, sadaları) Halbuki mevrudinâsta icthada mesağ yoktur, diyoruz. Bu nasıl olacaktır? Buraya herkesin anlyabileceği bir madde koymak lâzımdır. Böyle müphematla olmaz efendim.

HAMDİ B. (Biga) — Efendim, kavaidi hukukiye iktizasındandır ki, kavanini hususiyede sarahat olmadığı takdirde kavanini umumiyede dairesinde halli mesele olunmak lâzımgelir. Binaenaleyh; heyeti kazaiye böyle bir mesele karşısında kaldığı vakit Mecelleye müracaat eder. Samiyen erkeklerin ittila peyda edemedikleri mahaller fikhın tâyin ettiği ahvale maksur ve munhasırdır. Binaenaleyh; erkeklerin bulunmadığı bir muamele esnasında yalnız kadınlara

rın şahadeti makbul olsun gibi bir şey asla makbul değildir.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Efendim, evvelce de söyledim. Şimdi de tekrar ediyor ve diyorum ki: Zaten bunlar Mecelle ahkâmından alınmış mevaddır.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Doğru konmamış, doğru konsaydı hakkınız vardı.

ŞÜKRÜ B. (Devamla) — Müphem konmuştur; her ne olursa olsun mademki Mecelle mevaddına aittir, Mecellenin de tadiline taallük eder. Ortada Mecellenin tadili mevzuubahsolmadığına göre şimdi nıسابı şahadetin ortaya konması ve müzakere edilmesine lüzum yoktur. Çünkü; Mecellenin tadiline dair burada bir şey yoktur. Müzakere edilen Nevahi Kanunudur. Her maddede dediğim gibi bu maddede de diyeceğim ki: Ahkâmı Mecelle ve sair kavaninden alınacak mevaddın bu Nevahi Kanununun sonuna dercedilmekten başka çaresi yoktur. Böyle olmadığı için Meclis vaktini beyhude izaa ediyor, kanaatindeyim. Daha mufassal ve köylünün anlyabileceği şekilde bu mevaddın kanunun sonuna derci lâzımdır. Çünkü bunlar mevzuu müzakere olamaz ve bunun imkânı yoktur. Onun için dermeyan ettiğim bu itirazın Heyeti Celilece kabulünü tekrar rica edeceğim. Çok yanlış yoldan gidiliyor ve vakti izaa ediyoruz.

HAMİD B. (Biga) — Şükrü Bey biraderimizin dermeyan buyurdıkları mütalâat geçen defa Heyeti Celilece kabul edilmemiştir.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Efendim, Şükrü Bey biraderimiz. Nevahi Kanununun her maddesi müzakere edildikçe aynı mütalâatı dermeyan ediyorlar. Diyorlar ki; bu mevad için ayrı bir kitap yapılsın ve bu kanuna raptedilsin. Halbuki bu mevad nevahi heyetinin vazai fi adliye ve sulhiyesi hakkındaki bir kitaptan alınmıştır. Böyle ayrıca Mecelle şeklinde bir kitap yapmaktansa burada zikretmek daha muvafık olur zannındayım.

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — Köylü ne o kitaptan, ne de bu kitaptan anlyacaktır.

REİS — Efendim tadilname yok. Maddeyi aynen reyî âlilerine vaz'ediyorum. Yüz sekseninci maddeyi aynen kabul edenler lütfen el kaldırsın. (Mecellede vardır sadaları) Kabul

edilmedi efendim. (Bu madde kabul edilmedi, ne olacak? Sadaları)

REİS — Efendim ahkâmı fıkhiye caridir.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Siird) — Ahkâmı fıkhiyenin cari olacağına dair öyle bir teklif yok ki onu zatiâliniz reye koyasınız.

REİS — Efendim, bu madde mukayyettir. Takyit kalkarsa ahkâmı umumiye tatbik olunur.

YASİN B. (Gazianteb) — Bunu zatiâliniz tefsir edebilirsiniz, fakat köylü nasıl tefsir eder? Çok rica ederim, encümen bu hususta bir madde ihzar etsin.

MADDE 181. — Mecelle'nin Kitabülbeyyinatında tavih olunduğu üzere istima olunan şahitlerin şahadeti dâvaya, müddealeyh canibinden ikame olunan şahudun şahadetleri dahi def'i dâvaya ya tamamiyle veyahut müddeabihten akallolmak suretiyle muvafık olmalıdır. Meselâ müddei yüz kuruş dâva edip şahitler elli kuruş şahadet etseler bu miktar hakkında şahadetleri muteber olup ancak yüz elli kuruş şahadet eyledikleri ve müddei dahi şu alacağından elli kuruş ahiren istifa edip burasını şahitleri bilmediğini beyan ile dâvayı mezkûresiyle şahadeti vâkia beynini tevfiik etmediği surette şahadetleri kabul olunmaz.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Nahiye mahkemesi bu maddeyle dâvayı ispat ettirmek için dâvaya şahadet edenler müddeabihin madunundaki olan şahadeti, asılda olan şahadetleri nasıl kabul edecek? Müddeiyi muarız diye menü' mi edecek? Meselâ müddei yüz elli kuruş dâva etmiş, şahit gelmiş, yüz kuruş şahadet etmiş. Hâkim şahadetini yüz kuruştan kabul ediyor. Yüz kuruştan hüküm verecektir. Fazlası için ne yapacaktır? Eğer bir usulü muhakeme maddesi yapıyorlarsa yeni bir Usulü muhakeme Kanunu yapmalı ve ona da bir tarih göstermeleri lâzımdır.

İkinci kısım; şimdi bu dâvada şahitlerin rüyetine müstenit şahadeti itibariyle hüküm itası demektir. Fakat doğrudan doğruya simaa şahidolan dâvadaki şahadetle hüküm veremiyecek demek olmakla bu kısım nereye aittir? Simaa şahadet caiz olan kısım avarız akçelerinden bir dâva vukuu ile husule gelir. Dâvayı ayında şahadeti ne suretle kabul edecekler? Bunlar hakkında şahadeti ne suretle olacak,

mahkemeler nasıl dinliyecek? Bunlara dair de Adliye Encümeni bir madde yapmalıydı. Onu da tasrih etmiş olsaydılar daha iyi olurdu. Onları yapamayınca Mecelle'nin ahkâmı umumiyesi hükmü cari olmak üzere bu maddenin de kardeşinin yanına gitmesi lâzımdır.

HAMİD B. (Biga) — Müfid Efendi arkadaşımız pekâlâ takdir buyururlar ki, bu madde ahkâmı fıkhiyeye münafi değildir. Mevzu esasata tamamen mutabıktır. Ancak kendileri nevahiye hakkı kaza verilmesine zaten muhalif oldukları için muhalefetlerinde daha ziyade ısrar için bu maddenin tayyını teklif ediyorlar. Bu maddenin tayyını tekliflerinden maksatları şundan ibarettir ki; şahadetin dâvaya muvafık olması temini dâvaya kâfidir. Meselâ müddei yüz kuruş dâva etmiş, şahit gelmiş yüz elli kuruş şahadet etmiş, tenakuz vardır. Yani demek istiyor ki, şahadet dâveya muvafık olsun. Dâvaya mutabık olmaları şahadeti kabul edilmesin. Mesele bunu teminden ibarettir. Nahiye mahkemelerinde yalnız para üzerine mi dâva edilir, şahit istima olunur?

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Emsali menkule dâvaları vardır. Onların şahitleri nasıl kabul olunacak? Yüz elli kuruş dâva eder, şahit yüz kuruş şahadet ederse muvafıktır, diyorsunuz. Benim bunda yirmi şinik buğdayım vardır diyecektir. Bunun şahidi nasıl olacaktır?

HAMİD B. (Biga) — Ne derler? İyi ya onu söyleyiniz.

MUSTAFA B. (Karahisar Şarki) — Beyefendi gerek usulü muhakeme eîhetinden ve gerek ispatı müddea noktasından bu madde «Usulü muhakematı hukukiye Kanununa tevfiikan» demeli, bu iki söz mevcudolmalı. Bu iki söz mevcudolmazsa böyle sathî geçerseniz doğru olmaz. Demin Müfid Efendi Hazretleri söyledi zannedirim. Çünkü usulü muhakematta bir madde vardır. İkrar muteber değildir diyor. Mecelle'de de bir madde vardır ki, ikrar muteberdir diyor. Usulü muhakematı hukukiyede bâzı zaman itibariyle oturamı dahi takyidetmiştir. Bunlara da ledelicap müracaat edebilmek için her halde «Usulü muhakemat mucibince ve Mecelle ahkâmınca bu işlerin görülmesi için» diye maddeye geçmesi lâzımdır.

HAMİD B. (Biga) — Zaten Adliye Encümeni bu maddeyi tedvin ederken gerek Mecel-

le'nin, gerek usulü muhakemenin şahadete mütaallik olan fusul ve mevaddı tetkik etmiştir. Yani bu 181 nci madde de, gerek Mecelle, gerek usulü muhakeme Kanununda görüldüğü üzere münakkah olması mütezem olduğundan daha açık bir surette maddeyi tertibettik.

Eğer bu izahat kâfi gelmiyorsa lütfen tadil takriri veriniz. Zaten diğer mevadda gelecektir. Daima Mecelle'nin tarifatina atfen muamele ediyoruz. Yani Mecelle'den ayrı bir madde tanzim etmedik. Bu maddeyi tanzim ederken daima o maddeyi gözümüz önüne getirerek yaptık.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Efendim, Mazbata Mubarriri Beyefendi buyuruyorlar ki : Biz daima Mecelle ile usulü muhakematı hukukiyeyi nazarmıza olarak mezcetmek suretiyle bunu ortaya koyduk. Nahiye mahkemeleri beş bin kuruşa kağlar olan dâvaları rüyet etmeye memur olduğu halde, bizim esası usulü muhakematımızda mukayyedolan senetleri dâvaları da senetsiz olarak rüyete mecbur oluyor mu?

HAMİD B. (Biga) — Asla efendim, bin kuruşa kadar olan dâvalar senetsizdir.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Nahiyede de böyle midir?

HAMİD B. (Biga) — Evet böyledir.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Madde yazıyor mu?

HAMİD B. (Biga) — Efendim, ben arz etmiştim, demiştim ki: Bu mevaddın tedvininde usulü muhakemat ahkâmını da daima nazarı mütalâada bulundurduk. Usulü muhakemede bin kuruşa kadar olan dâvalar şahitle, bin kuruştan yukarı olan dâvalar senetleğir. Bu usule dair olan mevzuatı kanuniye tamamıyla kema-kân bakidir.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Maddelerde böyle birşey yoktur.

REİS — Bu madde hakkında başka söz istiyen var mı?

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Bu da kardeşinin yanına gitsin.

REİS — Tadilname de yoktur. Maddeyi aynen reyi âlilerine vaz'ediyorum. Evvel be-evvel yoklama lâzımdır. Puslalarla lütfen reyinizi istimal buyurunuz. (Kıstelyevm olaca mı? sesleri) Efendim, Nizamnamenin sarahatine göre üç defa yoklamada mevcudolmu-

yan her arkadaşımız kıstelyevme tâbi olur. Başka pusla vermiyen var mı? 181 nci maddeyi tekrar okuyoruz.

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — Nısabı müzakere var mıdır, yok mudur? Tadadedilsin. Nısabı müzakere yoktur. İsrar ediyorum. Reis Beyefendi sayınız, nısabı müzakere yoktur. Ne ceza tertibederseniz ben kabul edeceğim.

REİS — Efendim, ekseriyetimiz vardır.

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — Efendim, ekseriyetimiz yoktur, kapıları çeviriniz, sayınız, ısrar ediyorum. Bu salonda nısabı müzakere yoktur.

ŞEVKET B. (Bayezid) — Ağnam zamanına vakit vardır.

REİS — Ekseriyet vardır. Yüz seksen birinci maddeyi okuyoruz.

(Madde tekrar okundu.)

REİS — Efendim, bu madde reye konurken ekseriyette tereddüdetmiştik. Şimdi ekseriyet hâsil olmuştur.

Şükrü Bey bir takrir veriyor.

Riyaseti Celileye

Mevzuu müzakere olan 181 nci madde Mecelle'nin Kitabülbeyyinat'ından alınmış fakat birçok eihetlerden noksandır. Bunu takibeden mevad dahi elyevm mahakimde mamulünbih ve mer'i bulunan ahkâmı kanuniyeyi ihtiva etmektedir.

Böyle elyevm mamulünbih mesaili mevzuu müzakere etmek aynı kanunun tadili teklifiyle kabil olabilir. Binaenaleyh nahiye heyeti kazaiyesinde rüyet edilecek mesaili hukukiye ve cezaiyenin usulü istimal ve ikamei şühudu ve tahlifi sureti mükemmelede irae eyliyen Mecelle'nin Kitabülbeyyinat ve Usulü Muhakemesini işbu kanuna merbut olmak üzere madde âtiyenin ilâve ve kabulüyle 13 ncü faslın tamamen tayıyı teklif eylerim.

1 Şubat 1339

Bolu

Şükrü

MADDE — Nahiye heyeti kazaiyesinde rüyet edilecek mesaili hukukiye ve cezaiyenin usulü istimal Mecelle'nin Kitabülbeyyinat'ıyla Usulü Muhakeme hukukiye ve cezaiyeye tevfiğ olunur. Kitabı mezkûrla Usulü muhakeme kanunları işbu kanuna raptedilecektir.

HAMİD B. (Biga) — Şükrü Bey kardeşimin takdirinde Heyeti Celileye arz ettiği noktai nazar evvelce kabul edilmemişti.

REİS — Şükrü Bey! sizin takririnize cevap veriyor.

HAMİD B. (Devamla) — Heyeti Celilenize kabul edilmemiş, reddedilmişti. Binaenaleyh bu teklif evvelce redde mahkûm olmuştur. Yine Heyeti Celilenize malûm olduğu üzere mesaili cezaiyede Kanunu Cezanın mevaddına tamamen riayet edilmesini ve bir talimatname dâhilinde hareket edilmesini ve bunun kanun gerçevesi şeklinde Nahiye Kanununa raptını teklif etmişti. Noktai nazar bu merkezdeyken ve bir kanun tanzim olunurken ifayı vazifeye rehber olamıyacak bir surette bu mevaddı kanundan çıkarmak bilmem ne derece muvafıktır. Binaenaleyh Şükrü Bey biraderimizin teklifleri esasen reddedilmiştir. Bendeniz bu teklifin de reddini rica ederim.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Bendeniz de Encümen Mazbata Muharririnden sual edeceğim. Bugün mamulünbih olan bu mesailin tekrar mevzuubahsolması kabil olabilir mi? Ve tekrar kanun olabilesine imkân var mıdır? Buna cevap versinler. Bu muhakimde bugün mamulünbihtir. Nasıl olur da böyle bir teklif yokken usulü muhakemenin tadili kabil olabilir? Onlar mevcutken nasıl olur da biz heyeti kazaiyeye - usulü hareket olmak üzere - bu maddei kanuniyeyi tanzim etmişsek de Mecelle'nin mamulünbih olan kısmına muhalif değildir. Nitekim Sulh hâkimleri hakkındaki Kanunda olduğu veçhile bu maddenin her halde burada bulunması lâzımgelir. Bundan katiyen sarfınazar edilemez.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Maksat tedrisat ise kanun olamaz.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — O halde bu, toptan minhaysilmecmu reye konsun. Çünkü tadile, müzakereye imkân yoktur.

HAMİD B. (Biga) — Toptan reye vaz'edilemez. Bugünkü muamelât itibariyle tezkiyenin bilüzum olduğuna encümen kanaat getirmiş ve tezkiyeyi lâğvetmiştir. Bunun için tatbikini reye vaz'etmek suretiyle bilmem neyi kabul edeceğiz?

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Tezkiyenin lâğvı için daha evvelce bir kanun vardır.

HAMİD B. (Biga) — Öyle bir kanun olduğunu bendeniz bilmiyorum.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Bendenizin bir sualim vardır, buyuyorlar ki, Mecelle'deki usulü tezkiyeyi bu kanunla lâğvettik. Acaba hatırlamazlar mı ki, Mecelle'de şahide yemin verildikten sonra tezkiyeye lüzum yoktur diye bir madde vardır, neyi lâğvediyorsunuz? Onu hatırlamıyor musunuz? Yemin ettikten sonra şahidi tezkiyeye lüzum yoktur diye bir madde vardır. Böyle bir kanun mevcutken yeniden bir kanun yapmaktaki hikmet nedir? Bunu bize anlatsınlar. Mevcudolan, mer'i olan bir kanunu yeniden teklif etmek ne demektir? Halbuki reddedilirse o Mecelle'deki madde ne olacaktır.

HAMİD B. (Biga) — Müfid Efendi kardeşimizin tezkiye hususunda dermeyan buyurdıkları noktai nazara encümen cevapla mukabele edecektir. Bendeniz tezkiyenin kanundan tayyedilmiş olduğu hakkındaki sözümü Şükrü Beyefendi arkadaşımızın sualine karşı esbabı mucibe olmak üzere arz ettim.

REİS — Mukaddema mevzuubahsolan mesaili arz etmiyelim. Encümen noktai nazarında ısrar ediyor. Heyeti Celilenin kararı da evvelden malûmdur. Arzu ederseniz bir daha reye vaz'edeyim.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Bu maddeler mevaddı cezaiyede mevcud olduğundan müzakeresine lüzum yoktur. (Gürültüler) Heyeti Celileye karşı teklif ettiğim madde bir daha okunsun.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Efendim, Şükrü Beyefendi bu mevad, Mecelle'den ve kavanini saireden alınmıştır, bunu müzakereye lüzum yoktur buyuyorlar. Bu, yalnız usulen okunur, kabul veya reddedilir. Halbuki kendileri itiraz ediyorlar, müzakereyi kendileri açıyorlar.

LÜTFİ B. (Malatya) — Efendim, nahiye heyeti kazaiyesine bahsettiğimiz salâhiyeti kazaiye neye tatbikan istimal edilecek? Elde bulunan Mecelle ahkâmına tatbik edilecek. Pekâlâ, mademki Mecelle ahkâmına tatbik edilecek, binaenaleyh bu Mecelle ahkâmından bir kısmını buraya dercedip diğer kısmını dercetmemek caiz değildir. Bir madde olur ki, burada olmayıp Mecelle'de bulunan bir maddeye tatbik edilmesi lâzımgelir. Olur mu rica ederim? Bu takyittir, bu takyidi reddetmeliyiz, bu katiyen caiz değildir.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Benim teklifim de budur.

LÜTFİ B. (Malatya) — Sizin teklifiniz pek doğrudur, bu madde tayyediliyor. Bu fasıl zaittir. Bilküllüye lâğvedilmelidir. Esasen biz bugün Fıkhın ahkâmını tağyir ve tebdil edebilecek bir vaziyette miyiz? Fıkhın ahkâmını tağyir edemeyiz. Fakat Mecelleyi yeniden tefsir ederiz, o başkadır. Böyle şey olmaz efendim!

REİS — Efendim mesele bir kere çığırından başka bir şekle girmiştir. Bu faslın tayyı hakkında da teklif var.

MUSTAF ASABRİ Ef. (Siird) — Efendim Sulh Kanunu Mecellenin ahkâmını kısmen tağyir, kısmen ilga etmiştir.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Hangileri?

MUSTAFA SABRİ Ef. (Siird) — Hangileri mi? Hâkim; müddeiye geldiği dakikada dâvasının mesmu olup olmayacağını ve şahitlerinin kabul olunup olunmayacağını telhin edeceği... diye Sulh Kanununda bir esas vardır. Mecellede hükâm bitaraf olacaktır. Hiçbir suretle telkini dâva, telkini şahadet etmiyecektir. Sulh Kanunu okursanız...

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Esası tağyir edilmiş diye bir söz söyleme.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Siird) — Sulh Kanununu okursanız...

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Okumak değil, okuturuz.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Siird) — Mecelle mucibince hâkimler bitaraf olacak, ne müddeiye ve ne de müddeaaaleyhe dâvasının neticesine dair bir beyanatta bulunmayacaktır. Halbuki Sulh Kanununda müddei geldiği dakikada, dâvasını teşrih ettiği surette bu dâva mesmu değildir; yahut; ikame ettiği şahitlerin şahadetleri makbul değildir diye hâkim ilk nazarda müddeiye tefhim etmeye salâhiyettar, halbuki Mecellede ise hâkimde böyle bir salâhiyet yoktur. Sonra Mecellede şahitlerin tezkiyesi zaruri iken Sulh Kanununda hâkim, muhtar kalmıştır. Birçok ahkâm Sulh Kanuniyle Mecellenin ahkâmı umumiyesini kısmen tebdil, kısmen ilga, kısmen tağyir etmiştir.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Bir tane göster!

MUSTAFA SABRİ Ef. (Siird) — Ahkâmı umumiyede sulh.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Madde söyleyiniz.

LÜTFİ B. (Malatya) — Mecelle tağyir edilemez.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Siird) — Söyledim, okursanız anlarsınız. Rica ederim sözümü kesmeyiniz. Çıkar, burada söylersiniz Müfid Efendi Hazretleri.

Sulh Kanunu hâkimlere böyle salâhiyeti vâsia vermekte iken Mecelle vermemektedir. Bu da Nahiy Kanunudur. Kavanini hususiyededir. Kazanın mekân ve zaman itibariyle takyidi, yine Mecellenin ahkâmı sarıhasındandır. Köylünün kütüp ve kavanini müdevvene ve mufasssaya müracaatleri ve okumak için vakitleri bulunamıyacağından gözlerinin önünde olması zaten mevcudolan bir kanunu diğer kanunlarda aramak külfetinden vâreste kılmak için bu kanun evvelce kabul edilmiştir.

Şükrü Bey tarafından varidolan mütalâa, tekrar müzakere edilmez. Binaenaleyh bu kanunun reye vaz'edilmesini usul noktai nazarından arz ve teklif eylerim.

LÜTFİ B. (Malatya) — Efendim bunlar, ahkâmı esasiyei Fıkhıyedendir. Bunlar tefsir edilemez.

YASİN B. (Ğazianteb) — Efendim bu bapta ahkâmı esasiye mevcuttur. Adliye Encümeni diyor ki, tesbit olunan mevad mevcudolan kavaninden alınmış ve tesbit edilmişti. Meclisi Âli bundan bir maddeyi reddettiği halde mevcut kanunun bir maddesini Meclisi Âli reddetmiş olur.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Mahakimi hukukiye ne yapacak?

YASİN B. (Devamla) — Mesele, bir meselei idariye, bir meselei sınaie olursa hukukçu arkadaşlarımız kimseye katiyen burada söz söylemezler. Çok rica ederim beyler hukuçu arkadaşlarımız gelsinler burada bizi tenvir etsinler. Bu, kanun meselesidir. Esasen mevcudolan bir kanunu müzakere ediyoruz ve olabilir ki, bundan bir maddesi tadil edilir, olur ki, ilga edilir. Bu doğru değildir. Eğer hakikaten Adliye Encümeninin dediği gibi bu tesbit olunan mevad elde mevcut ve mer'i olan kanundan alınmış, buraya konulmuşsa tekrar müzakeresine mahal yoktur. Tayyedilir, reddedilir. Elde mevcudolan kavanin ayrıca bir kitap şeklinde buna raptedilir ve mesele bu suretle halledilir, biter. Yoksa böyle esasen kanunda mevcudolan ahkâm üzerinde burada oynamak, tekrar müzakere edip o kelimeler üzerinde tebdil yapmak doğru değildir. Hakikaten Şükrü Beyin teklifi vârittir. Reye vaz'ını teklif ederim. (Çok doğru sesleri)

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Zavallı ahkâmı kazaiye, benim gibi hâkimlerin elinde, bu millet kürsüsünün elinde neler çekiyor. (Handeler) Bu kadar himmetlerle vücuda getirilen Mecelle hakkında reva görülen zulüm ve itisafı Mecelle duymasın.

MUSTAFA SABRİ B. (Siird) — Kişi ikriyle ilzam olunur.

MÜFİD Ef. (Devamla) — Rica ederim, Mecellenin hiçbir maddesini, hiçbir Sulh Kanunu, hiçbir Usulü muhakematı hukukiye Kanunu tağyir etmemiştir, aslından bozmamıştır. Mustafa Sabri Efendi biraderimizin burada hikâye buyurdıkları mesele, Mecelle maddelerinin aslına ait değil; hâkimlerin kendisine müracaat eden aшаbı masalîha teshilât göstermek yüzündendir. Sulh hâkimi Kanunu köylüleri dâvavekillerine, arzuhalecilere gidip de para vermekten vazgeçirerek mahkemede hâkime zabıt tutturmak ve usulü muhakemesini teshil ettirmek maksadıyla yapılmış bir kanundur. Hattâ Mustafa Sabri Efendiye sorarım, kendisi kadılıkta bulunmuştur. Tarafeynin zabıtlarını tutmak ve altını imza etmeyi unuttular mı? Sonra kütübü fetavada müddeinin gelip de bir müddealeyhten ikamei dâva edeceği zaman, hâkimin bir de müddeiye yemin vermek hakkı vardır; dâvayı ikameden evvel şu dâvayı ikamede, musir ve kâzibolmadığına... Çünkü böyle kâzip birçok dâvalar icra ediliyor. Meselâ: Birisi kalkar, Hoca Hüsnü Efendinin aleyhinde bin liralık, iki bin liralık dâva ikame eder. Hoca Hüsnü Efendinin ise onunla katiyen alâkası yoktur. Olmadığından dolayı huzur dâvaları için hâkim dâvayı vâkıada musir olmadığına yemin veririr. Eğer yemin verditse dâvayı takibeder. Yemin veririrse hiç mahkemeye sevk olunmaz. Bunları unuttular mı, rica ederim?

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Bunlar, mahakimi nizamiyede yoktur.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Siird) — Mahkemei şer'îye değil mevzuu müzakere olan, mahkemei nizamiyedir.

MÜFİD Ef. (Devamla) — Otur, yerine otur! Siz burada mevzuubahsolan mahkemei şer'îye olmadığı halde ahkâmı umumiye kısmına ithale kadar kıyam ettiniz. Kadrlar, hükmünü ih-sas ettiriyor, dediniz. Kadılar bundan memnu' oluyor, sulh mahkemesinde de vardır dediniz.

Bu Devletin kavanini kadar, bu Devletın usulü kadar metin usul, bu Devletın hukuku kadar metin hukuk yoktur. Hiçbir devleti mütemeddine bizim kadar hukuku medeniyeye mâlik olamamıştır ve olamaz. (Bravo sesleri) Efendiler, istirham ederim, Mecelle'nin Kitabül-kaza'sı, Kitabülbeyyinat'ı, Kitabüttahlif'i, yani yemin kitabı bakidir ve kavaninde mevcuttur. Usulü muhakemede de beyyinatın Mecelle'deki ahkâmı alınarak senedatın tanzimi, senedatın aleyhine vukubulacak itiraz kısmı, senedatın resmî kısmı, senedatın gayriresmî kısmı gösterilmiştir. Böyle ahkâmı umumiye ortada iken eğer sonradan koyma su ile değirmen döndürecek, yani nahiyede hâkim olacak efendilere böyle bir madde yazmak suretiyle hâkimlik öğreteceğiz diyorlarsa aldaniyorlar, kendilerini aldatıyorlar. Hukuku, ehlinin gayrıya tevdiinden dolayı kıyamet koparıyorlar. Binaenaleyh ahkâmı umumiye mevcuttur. Bu faslı kanun şeklinde tedvine, müzakereye lüzum yoktur. (Pek doğru sesleri)

REİS — Efendim, başka söz istiyen yok. Bu maddeyi tadil mahiyetinde bir takrir vardır.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Siird) — Reye vaz'edilemez. Kiraren bu teklifi reye koydunuz ve kiraren reddedildi. Binaenaleyh bu reye vaz'edilemez efendim.

REİS — Müsaade buyurun efendim. Her madde ayrı ayrı hüküm ifade etmektedir. Bu madde de hükme taallük ediyor. Arkadaşımız bundan istifade ederek fasla ithal ediyor. Kabul edip etmemek size aittir.

ABDÜLHAK TEVFİK B. (Dersim) — Ev-velee vaz'edilmiştir.

(Bolu Mebusu Şükrü Beyin takriri tekrar okundu.)

REİS — Efendim, her arkadaşımız bu maddeden bilistifade..

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Bu fas- lın yirmi iki maddesini kabul ettik. Yirmi iki madde kabul edildikten sonra..

REİS — Efendim, şimdi mesele nedir? İna-yet buyurursanız arkadaşımız bu maddedeki ahkâmın esasen kavanini umumiyemizde mevcut bulunduğuy hasebiyle bu maddenin tayyını teklif ediyor. Halbuki gerek kabul ettiğiniz mevad, gerek kabul edilecek mevad bunlar da aynı ahkâmı ihtiva etmektedir. Şimdi Heyeti Celile burada yalnız

bir şey yapıyor. Evvelce vemiş olduğu karardan nükûl ediyor. Çünkü, (Gürültüler) Ben bir kere arz edeyim efendim. Evvelce kabul ettiğiniz mevad vardır. O maddelerin hükmü de ref' edilmiş olur.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — İkinci müzakeresinde onlar da tayyedir.

MUSTAFA B. (Karahisarı Şarki) — Bu rabıt meselesi doğru değildir, olmaz. Boşuna ısrar ediyor Şükrü Bey. Bizim bütün ahkâmımız müteferrik hükümlere taallûk eder. Binaenaleyh rabıtla inzibata alamazsın. İnkâmı yoktur. Ancak işin rüyeti hangi kanunla kabilse o kanuna tevfikân görülür demekle iktifa olunmalıdır.

MEHMET ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Efendim mesele kesbi ehemmiyet etti. Malûmuâlilâri Nevahi Kanununda ayrıca bir usulü muhakeme vaz'edilmesinin sebebi hâkimlere suhulet olmak ve aradığı şeyi orada hazır bulmak içindir. Ahkâmı umumiyemiz hiç şüphesiz ahkâmı fıkhiye ile tezat teşkil etmez. Müfid Efendi Hazretleri onu pek güzel izah ettiler. Esası değiştirmez. Fakat pekâlâ biliriz ki usulü muhakematı hukukiyemiz, usulü muhakematı cezaiyemiz yani bugün mahakiminde emri olan sulh mahakimindeki kanunu muvakkatin gerek usulü muhakeme hukukiyedeki usulü, gerek usulü muhakeme cezaiyedeki ceza usulü ayrı ayrı vaz'edilmiştir. Yani ahkâmı umumiye mevcud olduğu halde sırf ashabi masalihin işini tesri etmek ve işi süratle inceletmek hususunda hâkimlere ahkâmı umumiyemizin fevkinde salâhiyet vermiştir. Meselâ; bir şahidi istima eder. İstimadan sonra ahkâmı umumiyemiz itibariyle, Mecelle itibariyle şahidin behemhal tezkiesi lâzımdır. Kütübü Fıkhiyede ise demin Müfid Efendi Hazretlerinin buyurduğu gibi yemin de tekelif edebilir.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Mecellede de var.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Hâkime, Sulh Mahakimi hakkındaki Kanun, şahide yemin ettirmek salâhiyetini de vermiştir. Yani bilâtezkiye şahidi yemin ettirmek için ahkâm vaz'edilmiştir.

MÜFİD Ef. ((Kırşehir) — Mecellede var.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Binaenaleyh bu gibi usullerin ahkâmı umumiye den daha sehil bir surette ayrıp kanunu mahsusuna rabıt ve ilâve edilmesinin sebebi hikmeti bunu tatbik edecek olan hâkimlere suhulet içindir.

Eğer ahkâmı umumiyenin her faslımı bütün kavandan ayrı ayrı alıp oraya ilâve edersek bir Mecelle halinde buna ilhak etmiş olacağız ki buna zaten lüzum yoktur ve mânasızdır. Çünkü esasen ahkâmı kanuniyemiz mevcut, tedvin edilmiş, meriyûliera bir haldedir. Bunun içinden mevcut...

LÜTFİ B. (Malatya) — Şu halde bu ahkâmın yalnız buraya münferiden derecedilmesindeki hikmet nedir?

MEHMET ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Bunun içinden, mevcut hükâmımız, bugün ne kadar müşkülâtle çıkabilmekte olduğunu hatırlatırım. Turku muhakeme olmasına rağmen kavanimizin böyle müteferrik bir surette birçok yekdiğerine mübayin ahkâmı haiz olması itibariyle - mübayin dedimse yine burada süitefehhüm hâsıl olmasın - ahkâmı şer'îye ile hukuku medeniye nin arasındaki değil, usullerdeki farkı hasabiyle birçok hükümler noksan verilmekte ve yüzde yetmiş, seksen nakza uğramaktadır. Halbuki biz nahiye şûrasına, nahiye heyeti kazaiyesine verdiğimiz salâhiyetle hükümlerini katî olarak veriyoruz. Onu arayıp, bulup çıkarması mümkün olacaktır. Biz bunu ayrıca yani o ahkâmı hulâsaten çıkarıp buraya ilâve edecek olursak hiç şüphesiz daha müfit, daha sehil olacaktır. Eğer bu ahkâm noksan ise ve noksanları varsa bu noksanların ikmali lâzımdır, yoksa ahkâmı umumiyemizi raptetmek demek çok muğlak ve gayrikabîlîtatbik bir şey olur. (Müzakere kâfi, sesleri)

REİS — Şükrü Bey! Her iki taktirinizi bu maddeye taksir ederseniz bu maddede tabii reye koyabiliriz.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Tabii buna taksir edeceğim. Fakat her maddede böyle bir taktir vereceğim. (Öyle olur mu? sesleri)

MUSTAFA SABRİ Ef. (Siird) — Reis Beyefendi tekrar ediyorum. Şükrü Bey evvelce bu mevaddi kanuniyenin heyeti umumiyesi hakkında ısrarda bulundu, reddedildi, şimdi yine teklif ediyor. Bir teklif senelere, aylarca reye konulmaz.

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — Buyurdıkları noktai nazar lâyihaî kanuniye hakkındadır. Böyle maddeler müzakere edilirken verilen taktir reddolunmakla ikinci, üçüncü maddeler, yani ne kadar müteselsil maddeler varsa onlar hakkında verilen tay veya tadil taktirlerinin hiç nazarı itibara alınmıyacağına

dair Nizamnamei Dahilîde sarahat yoktur. Ancak bu lâyihai kanunîyeler, yine tekâlifi kanunîye hakkındadır.

REİS — Nizamnamei Dahilîyi bendeniz böyle anlıyorum. Takrirî okuyorum. Arkadaşımız bu maddeye maksur olmak üzere reddini teklif ediyorlar. Bu maddenin reddini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmemiştir.

O halde tadilname de yoktur. Maddeyi aynen reye koyacağım.

OSMAN FEVZİ Ef. (Erzincan) — Şükrü Beyin takririni reye koyunuz. Bu mevadda mündericolmıyan mevad gerek beyinat ve gerek saire hakkında onlar meskût kalıyor. Onları nereden çıkaracağız? Mademki, Mecelle kaydı yoktur, yani mecelleye müracaat olduğu yoktur. Meskût mevaddı ne ile tatbik edecekler?

REİS — Efendim, ahkâmı hususiyede mevcudolmıyan kararlarda ahkâmı umumiyeye müracaat zaruridir. Bu kavaidi hukukiyedir.

Şu halde efendim maddeyi aynen reyî âlilerine vaz'ediyorum. Maddeyi aynen kabul edenler lütfen el kaldırsın. Ekseriyetle madde aynen kabul edildi.

NEBİL Ef. (Karahisarî Sahib) — Mecliste nisabı müzakere yoktur, musırrım. Bu madde kabul olunmuş addolunamaz. Soruyorum, kaç el kalkmıştır?

MADDE 182. — Şahitlerin huzuru heyette veyahut yüz yetmiş beşinci maddede gösterildiği üzere âzadan tâyin ve izam olunacak naip muvacehesinde lâfzı şahadeti tasrih ederek meselâ müddeinin ciheti karzdan müddeaaalevh-zimmetinde hâlâ yüz kuruş alacağı olduğunu bilir ve böyle şahadet ederim diye ifayı şahadet etmeleri lâzımdır. (Müddeinin ciheti mezkûreden o kadar kuruş alacağı yoktur) veyahut (filân sev filânın değildir) ve (filân kimse o isi işlemedi) diyerek yani sarfa vukubulan şahadet ile heyeti mahkemenin haricinde olan şahadet muteber değildir.

REİS — Bu madde hakkında söz istiyen var mı efendim?

NEBİL Ef. (Karahisarî Sahib) — Ekseriyet yoktur. Israr ediyorum ben, sâmiinden utanalm.

LÜTFİ B. (Malatya) — Şimdi bu maddede ya huzuru heyette veyahut heyetin tâyin ede-

ceği naip huzurunda şahidin, şu kadar kuruş alacağı olduğunu bilir de böyle şahadet ederim diye şahadet etmesi lâzımdır, diyor. Bunu biz mevkii müzakereye koyuyoruz. Bunu ahkâmı fıkhiyeden iktibas etmedikçe, bugün bunu tadil etmek, şu ahkâmı fıkhiyeyi bedihiyeyi başka bir şekle sokmak ihtimali var mıdır ki bugün bunu müzakere ediyoruz?

MEHMET ŞÜKRÜ B. (Karahisarî Sahib) — Esasen usulü fıkha muvafıktır.

LÜTFİ B. (Malatya) — Usulü fıkıhtan iktibas edilmiş bir maddeyi saniyedir. Esasen Mecelle'den alınmıştır. Mecelle mevcut iken Mecelle'nin ahkâmından bir kısmını alıp buraya dercetmekte hiçbir muhassenat yoktur. Tayyını teklif eylerim.

ADLİYE ENCÜMENİ MAZBATA MUHARRİRİ HAMİD B. (Biga) — Efendim Heyeti Celilenize arz edilen ve mevzuu müzakere olan 182 nei madde 181 nei maddenin mütemmimidir. Binaenaleyh o kabul olunduktan sonra bunun tayyını imkânı tasavvur edilemez. Maddede ufacak bir tashihat vardır efendim. (Şahitlerin huzuru heyette veyahut yüz yetmiş beşinci maddede gösterildiği üzere) şimdi burada (yüz yetmiş beş) rakamı (yüz yetmiş dokuzuncu) rakama tahvil olunacaktır. Onu arz eder ve maddenin aynen kabulünü teklif eylerim.

REİS — Başka söz istiyen var mı efendim? (Hayır sesleri) Müzakereyi kâfi görenler lütfen ellerini kaldırsın! Kâfi görülmüştür efendim.

Maddeyi aynen reyî âlilerine arz ediyorum. Maddeyi aynen kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir efendim.

REFİK ŞEVKET B. (Saruhan) — Reis Bey, müzakerenin kifayâtinden sonra diğer maddeye geçilmesini reye koymanızı rica ederim. Çünkü kabulden sonra ikinci müzakerede reddetmek imkânı kalmaz.

REİS — O husus başkadır efendim.

REFİK ŞEVKET B. (Saruhan) — Nizamnamei Dahilîde mevzuubahistir.

REİS — Hayır efendim, Nizamname bu hususta meskûttur, buyurduğunuz bütçe müzakeresindedir.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Siird) — Reisler ba gibi münakaşayı hariçte yapsınlar.

MADDE 183. — Evlâd ve ahfadın peder ve valideleriyle ced ve cedleri de ve bunların dahi evlâd ve ahfadı ve zevç ve zevce ile şirketten dolayı şeriklerden birinin ve müddei veya müddaaaleyhin ittifakiyle taayyüş eden adamı ile aylıklı hizmetkârını bunlardan birisi lehinde ve vasinin yetim ve vekilin müekkil hakkında ve kefil bilmal olan kimsenin asıl medyun canipten deyinin eda kılındığı yolunda vukubulan şahadetleri makbul olmadığı misillû rakkas ve mas-kara gibi namusu mürüvveti muhil hal ve hareketi itiyadeden ve aleyhinde şahadet eylediği kimseyle adaveti dünyeviyesi örfen malûm olan eşhasın ve alehusus kizbi mâruf bulunan kesanın dahi şahadetleri medarı hükmolamaz. Ancak kapıyoldaşların ve beyinlerindeki dostluk yekdi-geri malında tasarruf mertebesine vâsıl olmiyan dostların ve bâlâda beyan olunan derecede karabeti bulunmiyan sair akrabaların birbirine şahadetleri makbul ve muteberdir.

REİS — Söz istiyen var mı efendim?

ENCÜMEN MAZBATA MUHARRİRİ HAMİD B. (Biga) — Efendim bu maddenin dördüncü satırında (İttifakiyle taayyüş eden) cümlesi (İnfakiyle taayyüş eden) olacaktır. Sonra dördüncü satırın nihayetindeki (Hizmetkârını) (Hizmetkârının) olacaktır. Onuncu satırda (Adaveti dünyeviyesi örfen) denmiş ki, kabul edilen bir madde mucibince bu (Örfen) kelimesi (Resmen) olacaktır. Efendim bunu takibeden ikinci satırın nihayetinde (Kapı yoldaşların) kelimesi (Kapı yoldaşlarının) olacaktır. Tashihat bundan ibarettir efendim.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Siird) — Adaveti dünyeviyesi resmen malûm olmak için mahkemeye mücerret istida vermek kâfi midir? Yoksa hüküm istihsali mi lâzımdır?

HAMİD B. (Biga) — Hüküm istihsali lâzımgelir. Ve 159 neu maddede resmen adaveti dünyeviyesi olan âzanın o mahkemede hazır olaması hakkında kaydı kanuni vardır. Binaenaleyh bu maddenin kabul edilen 159 neu madde ile insicamını temin edebilmek için «örfen» kelimesini «resmen» kelimesine tebdil lâzımgelir. Arz ettim efendim. Bundan maksat henüz hükme iktiran etmemiş ve resmiyete iktiran etmemiş olan bâzı dedikoduların husumet suretinde tam olmasını tavzih içindir.

REİS — Efendim tashihat yapıldı. Söz istiyen yok, tadilname de yok; maddeyi aynen ka-

bul edenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul edildi efendim.

MADDE 184. — Hukuk dâvalarından dolayı edayı şahadet için heyete gelmek üzere şahitler ihzar olunur.

REİS — Söz istiyen var mı efendim?

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Burada ihzar olunur diyor. İcbar olunur dence ne olur?

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Esasen o mânadadır.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Siird) — İhzar ediliyor ama gelecek şahitler fukaradır, değirmeninden, pazarından çiftinden kalır, Sulh Kanununda bir esas kabul edilmiştir. Şahitlerin o günkü masarifini mahkeme takdir eder, haksız tarafa hükmeder. Şimdi şahitler cebren gelecekler, fakat o gün değirmeninden, pazarından, çiftinden kalacaklar. İdarei maişetlerinden mahrum olacaklar, kimse için cebrolmadığı esasına, kaidei hukukiyesine binaen ve bir de (Eğer Ekrimüşşühud) hadisi Şerifine imtisalen şahitler ikram olunur; buna binaen şahitlerin masarifi yevmiyelerinin verilmesini teklif eylerim.

REFİK ŞEVKET B. (Saruhan) — Masarifi zarurileri verilir.

HAMİD B. (Biga) — Süleyman Sırrı Bey kardeşimiz tarafından teklif olunan icbar kelimesi hukuki bir kelime olduğundan ve ibarei kanuniyesi ihzar olunduğundan ve esasen icbar mânası ihzar mânasında da olduğundan onun için encümen ihzarı tensibetmiştir ve bunu da Heyeti Aliyenize arz etmiştir. Binaenaleyh maddenin icbar şeklinde tatbikine lüzum yoktur. İhzar da icbar demektir. İcbar haddizatında hukuki bir kelimedir. Bunun ibarei kanuniyede zikrini muvafık bulmadık efendim. Sonra edayı şahadet etmek için gelecek olan şahitlerin masraf ve ücret fıkrasının vaz'ını da encümeniniz düşünmüştür. Fakat üç buçuk kuruşluk dâva beş yüz kuruşluk bir masrafa mütevakıf olmamak için mutlaka bir masraf tasrihi lüzumunu muvafık bulmadık ve fakat kanunu hususide sarahat olmiyan meseilde kavanini umumiyeye müracaat kavaidi esasiyeden olduğu için gerek usulü muhakemenin ve gerekse Mecellenin bahsettiği müsaadat dairesinde şahit için mahrum kaldığı kâr ve kisipten dolayı fiyat takdir etmek heyeti kazaiyenin salâhiyeti dâhilindedir. Biz bunu düşündük. Fakat ibarei kanuniyeyi tebdil etmeyi muvafık görmedik. Talep vâkı olursa kavanini

umumiyemizin müsaadati dairesinde heyeti hâkime miktarı kâfi ücret takdir edebilir.

HAKKI HÂMÎ B. (Sinob) — Efendim, ihzar, cebri tazammun eder. Binaenaleyh hiçbir menfaati olmadığı halde işinden gücünden alıkonulan her hangi bir zatın zararını ödemek kadar doğru bir şey olamaz. Tekrar ediyorum. Her hangi bir zatın bu yüzden dıçar olacağı zararı vermek kadar doğru bir şey olamaz. Binaenaleyh maddede tasrih lâzımdır ve zaruridir. Bununla beraber nahiye heyeti o hâkimle beraber şahidin bu yüzden dıçar olduğu zararı hükmeder verir, yoksa şahit hakkını arasın dersek köylü artık işini gücünü bırakıp da elli kuruş, yüz kuruş zararını alacağını diye mahkemede uğraşamaz. Onun için encümenden rica ederim bunu kabul etsinler. Maksat halkın hukukunu süratle iktâa etmektir. Yoksa şahitleri cebren getirdiğiniz halde bunların parası verilmezse, zararlarını tatmin etmezseniz bu maddeyi tatbik edemezsiniz. Şahidin ücreti nakden verilir.

HAMİD B. (Biga) — Şahitlerin berayı şahadet nahiye merkezine ve heyetihâkime huzuruna gelmelerinden dolayı istihkak kesbedecekleri ücret için mahrum kaldıkları yevmiye için taraflarından talep vâkı olmadığı halde mahkemenin doğrudan doğruya şahit ikame eden tarafa mutlaka bu ücreti vereceksin diye re'sen hüküm ittihaz etmesi doğru değildir. Şayet berayı şahadet celbedilen şahit, edayı şahadet ettikten sonra ücret talebederse zaten heyeti hâkimenin ücret takdirinde mahzur yoktur, memnu değildir. Fakat tasrihe de lüzum görmedik. Malûmuâlileri köylülerimizde şundan dolayı bir âdet vardır. Bugün Ali, Veli için şahadet eder. [Yarın Veli, Ali için şahadet eder. Binaenaleyh köylüler beyinde uhuvveti içtimaiyeyi ve köy hayatı içtimaiyesini ücretli bir şekle sokmaktan içtinabettik. Fakat ben ücretsiz şahitlik etmem derse o vakit onun için de hâkim bir ücret takdir eder. Bu memnu değildir.

ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Kastamonu) — Şahitler için ücret vermek aslolmadığı için ücret istemez.

HÜSEYİN B. (Elâziz) — Efendim, arkadaşım diyor ki; şahitler talebederlerse buna ücret takdir edilir. Halbuki bunu istemeyi bilmiyen

pek çoktur. Binaenaleyh şahit bir hak iktisabetmiş midir, etmemiş midir? Bunu anlamıyana da birşey verilecek mi, verilmeyecek mi? Soura Jandarma onun kolundan tutar. Döve döve götürür mahkemeye. Sözü ne ise söyler gider. Bendeniz diyorum ki; hâkim şahidin kaç gün vakit geçirdiğini bilsin ve öğrensin. Onun ücretini tâyin etsin. Şahit isterse alsın, istemezse almasın.

ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Kastamonu) — Bunlar mahkemin kabahatinden tevellüd ederse?

HÜSEYİN B. (Elâziz) — Ona bendeniz karışmam.

ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Devamla) — Kimler karışır ya?

REİS — Efendim müzakerenin kifayetini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edildi.

Bir takrir var okuyacağız :

Riyaseti Celileye

Maddeye «Edayı şahadet için» kelimelerinden sonra «Masarifi zarurîyeleri haksız çıkan taraftan alınarak» fıkrasının ilâvesini teklif ederim.

Siird

Mustafa Sabri

MUSTAFA SABRÎ Ef. (Siird) — Mahkemei Şer'îye kararnamesi de vardır efendim. (Muva-fık sesleri)

REİS — Efendim bu takriri reyî âlinize vaz' ediyorum. Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir. Maddeyi tadilen okuyoruz :

MADDE 184. — Hukuk dâvâlarından dolayı edayı şahadet için masarifi zarurîyeleri haksız çıkan taraftan alınarak heyete gelmek üzere şahitler ihzar olunur.

REİS — Hakkı Hâmi Beyin de bir takriri var.

MUSTAFA SABRÎ Ef. (Siird) — Reis Bey bir fıkra kaldı, onu da izah edelim. Evvelemirde müddei tarafından verilmek cihetini tasrih edeceğim.

Riyaseti Celileye

Celbedilecek şahitler istesin, istemesin hâkim, ücretleri esas dâva ile hükmeder ve almakta muhayyer bırakılmasını teklif ederim.

Elâziz

Hüseyin

REİS — Müsaade buyurun, Hakkı Hâmi Beyin takriri var, okuyalım.

Riyaseti Celileye

184 ncü maddeye berveçhi zir bir fıkranın ilâvesini teklif ederim.

Şahitler mahkeme marifetiyle ihzar edildiği takdirde mahallin mesafesine göre takdir olunacak masarifi zaruriye ilerde haksız çıkan tarafa râci olmak üzere evvelomirde şahidi ikame eden taraftan alınarak ihzar olunan şahide verilir.

Sinob

Hakkı Hâmi

REİS — Efendim üç tane takrir verildi. Heyeti umumiyesi itibariyle bu esas, bu fikir kabul edildi.

Madde bu şekilde tertibedilmek üzere encümene verilsin.

REFİK ŞEVKET B. (Saruhan) — Rica ederim bir daha okunsun da, mazbata muharririne veriniz. Encümene verilsin. Esas kabul edildi.

HAMİD B. (Biga) — Efendim bu takrirle beraber maddeyi encümene iade buyurun, cemi ve telfik ederek getirelim.

REİS — Madde encümene verilmiştir.

MADDE 185. — Şahitlerin istimaından sonra vukubulan sualı cevaben aleyhinde şahadet olunan taraf bu şahitlerin şahadeti vâkıalarında sadık veya âdil olduklarını beyan etmişse dâvayı ikrar etmiş olduğundan ikrariyle ilzam olunur ve eğer şahitlerin âdil olmadıkları veyahut bu hususta muhti buldukları yolunda itirafat dermeyan edildiği surette işbu şahadetlerinde kâzip olmadıklarına dair yemin verilir. Yemin etmediği takdirde şahadeti reddolunur.

REİS — 185 nci madde hakkında söz istiyen var mı?

MAZBATA MUHARRİRİ HAMİD B. (Biga) — Efendim birkaç kelimenin tashih edilmesi lâ-

zımdır. 185 nci maddenin ikinci satırının birinci kelimesi olan (sualı), (suale), yine aynı maddenin altıncı satırının nihayetinde (itirafat) yazılmış (itirazat) olacak. Son fıkra efendim mebdemi sigasıyla geldiği halde sonu müfret sigasıyla geliyor ki, kelimeler beyninde insicam yoktur. (Yemin etmediği takdirde şahadeti reddolunur.) Yerine (Yemin etmedikleri takdirde şahadetleri reddolunur) şeklinde yazılacaktır. Tasbihat bundan ibarettir.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Siird) — Bu hususta muhti buldukları yolunda itirazat vukubulursa o vakit ne olacaktır? Yani bundan maksat şahitler hakkındaki tam mıdır? Şahitler hakkında dermeyan olunan tam müddealeyh ispat ederse hakkı yok mudur? Esaslı hukukiyede bu şahitler hakkında tam dermeyan edilirse ispatı tam eden tarafa aittir. Bu fıkraya göre tam seddedilmiş oluyor. Şahitler hakkında tam nazarı itibara alınmıyarak yemin ile hüküm takyidedilmek isteniliyor. Halbuki esaslı hukukiyeye böyle değildir.

HAMİD B. (Biga) — Maddedeki (tam itiraz) kanunen malûmolan tamı itiraz demektir. Yani hâkim şahidin zatı şahadeti hakkında sorduğu zaman bu şahit hata ediyor, bu şahit yalan söylüyor şeklinde tam dermeyan edilir ve binaenaleyh o şahidin şahadetine kanaati viedaniye hâsıl olmazsa o zaman yemin meselesinde olursa bunu ispata ahkâmı esasiyemiz mâni değildir ve bunu ispat edebilir.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Siird) — İzahat veçhile kabul ediyoruz.

REİS — Efendim, maddeyi reye koymak için ekseriyet yoktur. Beş dakika teneffüs.

Hitamı celse; saat : 3,5

İKİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat : 3,45

REİS — Birinci Reisvekili Hüseyin Avni Beyefendi

KÂTIPLER : Hakkı Bey (Van), İbrahim Bey (Mardin)

REİS — Celseyi açıyorum. 184 ncü maddenin encümençe tesbit edilen son şeklini okuyoruz :

MADDE 184. — Hukuk dâvalarından dolayı edayı şahadet için tarafeynden gösterilen şahitlere mahallin mesafesine göre takdir olunacak masarifi zaruriye ileride haksız çıkan tarafa râci olmak üzere evveleminde şahidi ikame eden taraftan alınarak heyetçe şahit ihzar olunur.

REİS — Efendim, bu madde hakkında söz isteyen var mı? Söz isteyen yok. Aynen kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Aynen kabul edilmiştir.

185 nci maddenin müzakeresi kâfi görülmüştü. Yalnız reyî âlilerine vaz'etmek için maddeyi tekrar okuyoruz.

(185 nci madde tekrar okundu)

HAMİD B. (Biga) — Efendim, burada bâzı mürettip hatası vardır. İtirafat ve itirazat etmediği takdirde, etmedikleri takdirde ve şahadeti, şahadetleri diye tashih olunacaktır.

REİS — Efendim, maddenin müzakeresi kâfi görülmüştü. Tadilname de yoktur. Binaenaleyh, maddeyi tashih veçhile reyî âlilerine vaz'ediyorum. Kabul buyuranlar lütfen ellerini kaldırsın. Kabul buyurulmuştur.

MADDE 186. — Şahitler şahadet ettikten sonra dâvaya karar vermeksizin huzuru heyette şahadetlerinden rücu ederlerse şahadetleri ke-enlemyekûn hükmünde olur; badel hüküm vukubulan rücu ile hükmü lâhika hâlel gelmeyip mahkûmunbih şahitlere tazmin ettirilir.

REİS — Söz isteyen var mı?

HAMİD B. (Biga) — Efendim, bu madde esasen ahkâmı esasiyemizi aynen tekrardan ibarettir. Yalnız bâzı tashihat yapılacaktır. (Vermeksizin) yazılmıştır (Verilmeksizin) olacaktır.

REİS — Efendim, başka söz isteyen yok, ta-

dilname de yok. Maddeyi tashih veçhile kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir.

MADDE 187. — Şahitlerin bâzısı berveçhi bâlâ şahadetten rücu ettikten sonra bakisi nı-sabı şahadete bâdi ise rücu edenlerden zamân lâzımgelir.

REİS — Söz isteyen var mı?

HAMİD B. (Biga) — Malûmuâliniz nı-sabı şahadet hâsıl olmuş; fakat şahitlerin bâzıları şahadetten nükûl etmiş, nısaba hâlel gelmezse hüküm bakidir. Fakat şahitlerin şahadetten rü-cuu nısaba hâlel getirirse zamân lâzımgelir.

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — Adliye Encümeni bu maddeyi Mecellenin hangi mad-desinden almıştır? Bunu soruyorum. Benim hatırımında kaldığına göre şahitler şahadetten rücu ettikten sonra şahitlere zamân lâzımgelir. Ancak kısas dâvalarındadır. Onların şahadetleriyle hâ-kim kısasa hükmetmiş, hükmün infaz ve icerasın-dan sonra diyet lâzımgelir; şahadetten rücu eden şahitlere; fakat hukuku şahsiyede şahidin şahadetten rücuıyla ona zamân lâzımgeliceği hakkında Mecellede bir ahkâm bilmiyorum. Yok-sa bunu yeni bir Mecelle olarak mı tasnif ediyorlar?

HAMİD B. (Biga) — Nebil Efendi kardeşi-mizin bahis buyurdıkları şey Fıkhın ukubat kısmına aittir. Halbuki bu muamelât kısmına aittir.

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — Mehaz istiyorum.

HAMİD B. (Biga) — Muamelât kısmında şahitler şahadetten rücu ederler ve nısaba da hâ-lel gelirse ve bu rücu da hükümden sonra olursa mahkûmunbihin şahitlere tazmin ettirileceği hakkında Mecellenin Kitabüşşehadetinde sarahati kâfiye vardır. Bunda hiç şüphe ve tereddüde mahal yoktur.

BEHÇET B. (Kângırı) — Vâkıa bunlar Mecellede vardır. Fakat hüküm icra olunursa

şahitlere zamân lâzımgelir. Yoksa iera olunma-
mıssa şahitlere zamân lâzımgelmez.

HAMİD B. (Biga) — Tabii efendim; malû-
muâliniz ahkâmı kazaiyedendir; yani hüküm ver-
dikten sonradır.

REİS — Efendim, başka söz istiyen var mı?
Söz istiyen yok, tadilname de yok.

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — Rica ede-
rim, rücu huzuru hâkimde olmak lâzımgelir. Hu-
zuru hâkimin gayrıda vâkı olan rücuun hükme
tesiri yoktur. Mademki hüküm iera olunmuş,
bundaki müphemiyeti anlamıyorum. Rücu, hu-
zuru hâkimde olan rüculardır.

MUSTAFA B. (Karahisarı Şarki) — Bu
maddenin Mecelle'de istinadettirildiği ahkâm ve
maddenin okunmasını teklif ederim. Çünkü bu
maddede şüphem var.

HAMİD B. (Biga) — Efendim mademki
şüphe hâsıl oluyor. O halde madde tehir buyu-
rulsun. Bendeniz Mecelle bulayım.

REİS — Efendim, encümen maddenin tehiri-
ni teklif ediyor. Bu maddeyi tehir ediyoruz.

MADDE 188. — Tarafeynden biri (Hiç şa-
hidim yoktur.) dedikten sonra şahit getirecek
olsa veyahut (Fîlân ve filândan başka şahidim
yoktur) dedikten sonra (Âhar şahidim var)
dese kabul olunmaz.

REİS — Söz istiyen var mı? Söz istiyen
yok. Tadilname de yok. Aynen kabul edenler
lûtfen ellerini kaldırsın. Madde aynen kabul
edilmiştir, efendim.

Tahlif beyanındadır.

On altıncı fasıl

MADDE 189. — Mecellenin tahlife dair
olan faslı mahsusunda beyan ve tarif olunduğu
vehile dâvasını ispatta izharı aczeden tarafın
talebiyle hasmına yemin verilir.

REİS — Söz istiyen var mı?

HAMİD B. (Biga) — (İspatta) denilmiş.
(İspattan) olacak. İspattan izharı aciz.

REİS — Başka söz istiyen var mı? Başka
söz istiyen yok. Tadilname de yok. Maddeyi
badettashih aynen reyî âlinize vaz'ediyorum.
Kabul edenler lûtfen el kaldırsın. Kabul edildi.

MADDE 190. — Tarafeynden biri tahlif
olunacak olduğu halde dâva kendisine tasvir
olunarak (Bu hususa yemin eder misin?) diye
sual olunup o dahi, (Evet ederim) dedikten
sonra müddeaaaleyhin inkâr ettiği ne ise me-

selâ; müddei ciheti karzdan şu kadar kuruş
alacak dâva edip de müddeaaaleyh borcu olma-
dığını bilbeyan hâsılı dâvayı inkâr ettiği su-
rette (Vallahi benim ona o kadar kuruş boreum
yoktur.) şeklinde ve (Ben ondan o kadar ku-
ruş istikraz etmedim), ve bu sebebi inkâr et-
tiği surete göre de (Vallahi ben bu adamdan
o kadar kuruş istikraz etmedim) tarzında ola-
rak Allahu Tealâ Hazretlerinin ismine kasem
ettirilir.

REİS — Bu madde hakkında söz istiyen
var mı?

ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Kastamonu)
— Efendim, nahiyeciler bundan bir şey anla-
mıyacaktılar.

REİS — Efendim, madde hakkında söz is-
tiyen yok, tadilname de yok, maddeyi aynen
reyî âlilerine vaz'ediyorum.

ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Kastamonu)
— Mazbata Muharriri, «Ben de anlamakta müş-
külât çekiyorum», diyor. Madde reddedilsin.

MUSTAFA SABRÎ Ef. (Siird) — Madde
sarihtir. Zaten Mecellede vâkı olan yeminin
iera edildiğini natıktır. Birisi sebebe, dâğeri
hâsıladır. Binaenaleyh maddenin aynen reyeye
vaz'ını teklif ediyorum.

REİS — Efendim, başka söz istiyen yok,
tadilname de yoktur. Maddeyi aynen kabul
edenler lûtfen el kaldırsın. Kabul edildi efen-
dim.

MADDE 191. — Yemin ancak huzuru heyet-
te veyahut heyetten gönderilecek naib muvacehe-
sinde iera kılınır. Başka kimse huzurunda olan ye-
minle nükûle itibar yoktur.

REİS — Bu madde hakkında söz istiyen var
mı? (Hayır, sesleri) Tadilname de yok. Maddeyi
aynen kabul edenler lûtfen el kaldırsın. Kabul
edildi.

MADDE 192. — Vekil hasma yemin verdire-
bilir. Fakat müvekkili namına kendisi yemin ede-
mez. Ama kendisini tevkil etmiş olan tarafa ye-
min teveccüh ettikte bizzat gelip yemin etmesi lâ-
zımdır.

REİS — Bu madde hakkında söz istiyen var
mı efendim? (Hayır, sesleri) Tadilname de yok,
bu maddeyi aynen kabul edenler lûtfen el kaldır-
sın. Kabul edilmiştir efendim.

MADDE 193. — Bir kimse kendi fiiline yemin
edecek oldukça (bu şey böyledir) yahut (değildir)

diye katıyen yemin ettirilir. Ama diğerinin fiili hakkında yemin edecek olduğu halde o şeyi bilmediğine dair kendisine yemin verilir.

REİS — Bu madde hakkında söz istiyen var mı? (Hayır, sesleri) Tadiiname de yok, maddeyi aynen kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

MADDE 194. — Muhtelif dâvalar içtima etmekte herbirine, başka başka yemin verilmek icabtmeyip bir yemin kifayet eder.

REİS — Bu madde hakkında söz istiyen var mı? (Hayır, sesleri) Tadiiname de yok, maddeyi aynen kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

MADDE 195. — Yemin teveccüh eden kimse- nin yemin teklif olunup da (yemin etmem) diye sarahaten yahut bilâözür sükût ile delâleten yeminden nükûlü halinde onun bu nükûliyle hük- molunur. Ve badelhüküm yemin edecek olsa ona iltifat olunmaz.

REİS — Bu madde hakkında söz istiyen var mı efendim?

MUSTAFA B. (Karahisarî Şarki) — Sükû- tun derecesi ne olabilecek? O meclis dağılıncaya kadar mı sükût edecek, yoksa hâkim sözünü keser kesmez mi, hemen bunda biraz sükût edince mi olacak?

HAMİD B. (Biga) — Sükût mâruftur, yani kendisi tarafından cevap verilebilmesi memul ve mutasavver olan bir zaman zarfında cevap ver- mezse bu sâkit addolunur.

LÜTFİ B. (Malatya) — Esasen sükût mâra- zı beyandaki süküttür. Başka zamandaki sükût muteber değildir. Mârazı beyanda olan sükût mu- teberdir.

REİS — Efendim, bu madde hakkında baş- ka söz istiyen yok, tadiiname de yok. Aynen ka- bul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

HAMİD B. (Biga) — Efendim, Heyeti Celile- nize mâruzatım var. Mâlûmuâliniz Adliye Encü- meninin ruznamei mesaisi cidden mahmumdür. Bu kanunun diğer mevaddım da ikmale devamediyö- ruz, fakat maalesef bugün yetiştiremedik. İçtimaî âtide takdim edeceğimiz mevaddı mütâakıbesini. De- mincek müzakere edilen 187 nei maddenin muh- tevi olduğu veçhi hükmü hakkındaki ahkâmı Fıkhiyenin me hazından ilâvesini teklif buyur- muşlardır. Bu maddenin me hazı olan Mecellenin 1729 neu maddesi şöyledir: Şahitler badelhüküm

huzuru hâkimde şahadetlerinden rücu etseler hâ- kimin hükmü nakzolmayıp şahitlerin şahadetine mebni telef olan mal mahkûmunbih şahitlere taz- min ettirilir.

Binaenaleyh encümen bu teklifi kabul etmiş- tir efendim. (İşitemiyoruz sesleri) Efendim de- min müzakeresi geçen 187 nei maddenin şahitle- rin badelhüküm şahadetlerinden vukubulacak rü- cularından mahkûmunbihin kendilerinden taz- mininin istinadettiği mehazı şer'înin ilâvesini âza- yı kiramdan Mustafa Beyefendi teklif buyur- muşlardı. Encümen bu arzu ve talebe muvafa- kat etmiştir ve kabul etmiştir. Binaenaleyh bu mehazın da Mecelle'nin 1729 neu maddesi olmasın- a göre maddenin şu olması lâzımgelir: «Mecelle' - nin 1729 neu maddesi mucibince şahitlerin bâzı- sı berveçhibalâ şahadetten rücu ettikten sonra bakisi nisabı şahadete mâni ise rücu edenlerden zamân lâzımgelir.» Madde böyle oluyor efendim.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Eğer böyle yazılırsa diğer mevaddın Mecelle'den alınmadığı anlaşılır. Binaenaleyh şüphe eden Mecelle'ye bakabilir. Di- ğer mevaddın da mehazını göstermek icabeder. Binaenaleyh lüzum yoktur.

NEBİL Ef. (Karahisarî Sahib) — Deminki madde de maalesef böyle oldu.

REİS — Hayır efendim, bu madde kabul edilmedi, reye koymadım, tehir edilmişti. Şimdi okuyup reyî âlilerine vaz'edeceğim.

MADDE 187. — Mecelle'nin 1729 neu madde- si mucibince şahitlerin bâzısı berveçhibalâ şaha- detten rücu ettikten sonra bakisi nisabı şahade- te mâni ise rücu edenlerden zamân lâzımgelir.

REİS — Başka söz istiyen var mı? Aynen kabul edenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiş- tir.

NUSRAT Ef. (Erzurum) — Reis Bey gayet muğlâktır, encümene gidip tashih edilmelidir.

REİS — Efendim zaten encümeninden gelmiş- tir.

NUSRAT Ef. (Erzurum) — Maddede üç me- sele vardır. Üç meselenin tefriki lâzımdır.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Meselenin 1730 neu maddeye de taallûku vardır. Onun da ilâvesi lâzımdır.

REİS — Efendim encümen muvafakat ediyor mu?

NEBİL Ef. (Karahisarî Sahib) — Madde kabul olundu mu efendim?

REİS — Hayır efendim daha reyî âlinize arz etmedim. Bir daha okunuyor, lûtfen dinliyelim.

MADDE 187. — Mecelle'nin 1729 ve 1730 neu maddeleri mucibince şahitlerin bâzısı berveçhibalâ şahadetten rücu ettikten sonra bakisi nı sabı şahadete mâni ise rücu edenlerden zamân lâzımgelir.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Siird) — Efendim bendenizce bu berveçhibalâ kaydı badelhükme raci'dir. Bunu tasrih etmek daha evlâ olur. Bunu badelhüküm diyelim.

HAMİD B. (Biga) — Berveçhibalâdan maksat, mesul olan şahadetlerden kinayedir.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Siird) — O da tabî badelhüküm.

REİS — Efendi Hazretlerinin noktaî nazarı nı encümen ka'bul buyuruyor mu?

HAMİD B. (Biga) — Efendim zaten Mecelle'nin mehazında mevcuttur.

REİS — O halde maddeyi aynen reyî âlinize vaz'ediyoruz. Kabul edenler lûtfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir

Kaza ahkâmı hitam bulmuştur. Yalnız encümeninde bir iki maddesi vardır. Onlar geldiğinde müzakere ederiz.

2. — 11 Teşrinievvel 1338 tarihli Avans Kanunundaki aile harcırahına mütaallik yedinci maddenin tefsir edilmesine dair İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi ve Kavanini Maliye Encümeni mazbatası

REİS — Bir tefsir vardır efendim, birçok memurların mağduriyetini muciboluyor. Okuyacağız.

T. B. M. Meclisi Riyaseti Celilesine

11 Teşrinievvel 1338 tarihli Avans Kanununun yedinci maddesinde (Miktarı nüfusu ne olursa olsun bilûmum aile harcırahının memura verilen miktarın nisfını tecavüz edemeyeceği) ve (9) neu maddesinde de (İşbu kanunun tarihi neşrinden itibaren meriyüliera bulunduğu) muharrer bulunmasına nazaran mezkûr yedinci madde hükmünün kanunun neşrinden mukaddem seyahat vâkı olmasından naşi mukarreratı sabıka dairesinde tahakkuk ettirilmiş olan aile harcırahlarına şümulü olmaması lâzımgelirse de maddeci mebhusedeki (verilen) kaydı hale mâ tuf bulunmasıyla bu maddenin ister kanunun

neşrinden evvel, ister sonra tahakkuk etmiş olsun henüz Veznei Umumiden çıkmamış olan aile harcırahlarına tatbiki eiheti de teemmül olunarak kanunun neşri olan 11 Teşrinievvel 1338 tarihinden itibaren ita emirleri Veznei Umumiye gelen bilûnum aile harcırahları hakkında hükmü kanuna tevfiķi muamele olunduğundan vuzuhu kâfiyi haiz olmyan mezkûr madde kanuniyenin tefsirine dair Maliye Vekâletinin tezkeresi İcra Vekilleri Heyetinin 21/22 Teşrinievvel 1338 tarihli içtimasında tezekkür ve keyfiyetin beyarı tefsir Meclisi Âliye arzı takarrür etmekle ifayı muktazasıyla neticesinin işarına müsaade buyurulmasını rica ederim efendim.

Türkiye Büyük Millet
Meclisi İcra Vekilleri
Heyeti Reisi
Hüseyin Rauf

Riyaseti Celileye

11 Teşrinievvel 1338 tarihli Avans Kanununun yedinci maddesinde (Bilûnum aile harcırahının memura verilen miktarın nisfını tecavüz edemeyeceği) ve dokuzuncu maddesinde (İşbu kanunun tarihi neşrinden itibaren meriyüliera bulunduğu) muharrer bulunmasına nazaran mezkûr yedinci madde hükmünün kanunun neşrinden mukaddem tahakkuk ettirilmiş ve fakat Veznei Umumiden henüz tesviye edilmemiş aile harcırahlarına şâmil olup olmayacağıının tefsiri Türkiye Büyük Millet Meclisi İcra Vekilleri Heyeti Riyasetinin Heyeti Celileden muhavvel 25 Teşrinievvel 1338 tarihli ve 1806 numaralı tezkeresi Kavanini Maliye Encümeninde mütalâa ve tetkik olundu. Bilûnum memurin ailesine Harcırah Kararnamesi mucibince itası icabedip işbu kanunun neşrinden evvel tahakkuk ettirilmiş ve henüz Veznei Umumiden tesviye edilmemiş aile harcırahlarına şâmil olamayacağı ve kanunu mezkûrun sarahatine göre neşri tarihinden muteber olup o tarihten sonra vukubulacak seyahatlere maksur ve munhasır olacağı suretinde tefsir edilmekle Heyeti Umumiyenin nazarı tasvibine arz kıldndı.

Kavanini Maliye
Encümeni Reisi

Mardin
Necib

Mazbata Muharriri

Bolu
Şükrü

Kâtip	Âza	Âza
Yozgad	Konya	Kângırın
Ahmed	Rifat	Behcet
Âza		Âza
		Sinob
Halil		Hakkı Hâmi

REİS — Bu hususta söz istiyen var mı? Encümenin bu hususta bir diyeceği var mı? (Hayır sesleri) Bu suretle kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Ekseriyetle kabul edilmiştir.

3. — *Hiyaneti vataniyeden üç sene küreğe mahkûm Simav Malmüdüürü sabıki Nuri Efendi hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi ve Adliye Encümeni mazbatası*

REİS — Efendim affa mütedair birkaç mazbata vardır. Müsaade buyurulursa bunları da çıkaralım. Hiyaneti vataniye cürmünden maznunaleyh Simav Malmüdüürü sabıki Nuri Efendinin mahkûmiyetinin ref'iyle Maliye Vekâletince hakkında takibat yapılması hakkında Adliye Encümeni mazbatası var. Okuyacağız.

Heyeti Umumiye

Hiyaneti vataniyede bulunmak cürmünden maznununaleyh olan Simav kazası Malmüdüürü sabıki Nuri Efendinin üç sene kürek cezasına mahkûmiyetine dair Kütahya Bidayet Mahkemesinden sâdir olan hükmü havi evrak Adliye Encümenine havale buyurulmuş olmakla bittetkik iktizası müzakere olundu. Evrakı hükmiye münderecatına nazaran maznununaleyh Nuri Efendinin bâzı zevatla olan müsahabe esnasında Sevr Muahedesinin mucibi harabi memleket olduğundan ve İstanbul Hükümetinin sulhperverliğinden ve binnihaye yine İstanbul tarafından meselenin halledileceğinden bahsile beyanı mütalâada bulunduğu ve Yunan işgali zamanında vergi medyunlarından para tahsil eylediği ve yine bu esnada yirmi senelik bakaya defatiri vermek suretiyle Yunanlıların halktan para tahsiline sebebiyet verdiği ve terfian Kütahya Muhasebe Başkîtabetine terfi olduğu anlaşılmakta ise de bâlâda şekil ve mahiyeti arz edilen beyanatı şahsiyenin muhataratı milliyeyi fark ve takdir etmeyen za'fî dimağ mahsulü olduğu ve hiyaneti vataniye cürmünün tarifata tevafuk ve tetabuk etmemekte bulunmasına ve işgal zamanında memuriyet kabulü ve tahsilâtta bulunması gibi

efali dahi ahlâkan hiyanet olup hukukan tarifata kanuniyeden hariç kalarak emvali emîriyenin suiistimale uğratılması gibi mesuliyeti maliye ve cezaiyeyi istilzam eden mevaddı âdiyeyi cürmiyeden görülmüş olduğundan hiyaneti vataniye mucrimi olmak üzere mahkemei mahalliyece ittihaz edilen hüküm ve kararın ref'iyle vazifei memuriyetini ve emvali Devleti suiistimalâta uğratmasından dolayı aleyhinde alelûsul memurini maliyece tahkikat ve takibat ifa olunmak üzere bu hususa mütaallik evrakın Maliye Vekâletine tevdi zımında Heyeti Umumiyenin nazarı tasvibine arzına ekseriyetle karar verildi.

Adliye Encümeni Reisi Mazbata Muharriri

Canik	Biga
Muhalifim	Hamid
Emin	
Âza	Âza
Saruhan	Karahisarî Sahib
Muhalifim	Mehmed Şükrü
Refik Şevket	

Âza
Ertuğrul
Mustafa Kemal

(Fıkrai hükmiye bir kere okunsa sadaları)

(Fıkrai Hükmiye)

«22 Teşrinisani 1338 Çarşamba. Evrakı dâva tetkik ve mütalâa olunduktan sonra icabı teemül edildikte: Maznununaleyh Nuri Efendi, Kâtipzade Kâzım Efendinin Şirket dükkânında mumaileyh Kâzım Efendiye mahzarı şuhutta (Sevr) Muahedesi kabul edilmiş olsaydı millet bu kadar ezilmezdi dediğini itiraf ile bunu bir hasbihal kabîlinden olarak söyleyip gazetelerden edindiği malûmata binaen beyanı fikirden ibaret olup bir fikri hainane ile söylemediğini dermeyen etmekte ise de maalkasem istima ve istîshadedilip sureti ifade ve ihbarları bâlaya aynen ve harfiyen tahrir olunan şahitlerden Kâzım Efendi ve Cebanzade Ahmed Efendi maznunaleyh Nuri Efendinin Sevr Muahedesi İstanbul Hükümetinin iğtihadı veçhile diplomasiyle halledilemeyip ancak silâha sarılmakla hallolunacağı hakkında Kâzım Efendi tarafından cevap verilmesiyle de mumaileyh Nuri Efendinin... ilâh»

REFİK ŞEVKET B. (Saruhan) — Efendim Simav'da bir Malmüdüürü varmış. Bu zat Yunanlılar zamanında Sevr Muahedesinin kabul edilmemesinden memleketin felâkete sürüklen-

diğini ve şayet İstanbul Hükümetinin takibettiği yol takibedilecek olursa bu felâketlerin vukubulmayacağı ve silâhla istihsali hukuk hususunda dermeyan edilen mütalâatın aksine mütalâat dermeyan ettiğini ve bundan maada yirmi seneden beri bakayada kalan vergiyi tahsile kıyam etmesi üzerine «Sonra bunların hesabını Hükümete nasıl vereceksin?» diye kendisine karşı vâkı olan ikaz ve ihtara - hangi Hükümet ve ne vakit gelecektir ve bana kim soracaktır? yolunda müdafaatta bulunmasını heyeti hâkime hiyaneti vataniyeden addederek üç sene küreğe mahkûm etmiş. Adliye Encümeninizin ekseriyeti, bu adamın za'fı ahlâk, dimağ ve ruh ile mâlûl olduğunu ve hakikaten tecziyeyi mucip ve müstelzim bir halde bulunduğunu ve ancak bu hareketin, hiyaneti vataniye cürmünü teşkil etmiyeceğini kabul ederek alelûsul takibatı kanuniye yapılmak üzere evrakın Maliye Vekâletine tevdiine karar verdi. Şu noktada Heyeti Celileleri hakem olacaktır. Bu malmüdüriünün dermeyan ettiği mütalâa ve gösterdiği gayretkeşlik ve hükmün esbabı mucibe olarak beyan ettiği terfi, nazarı dikkate alınacak olursa bendeniz; cürmün hiyaneti vataniye olduğuna ve binaenaleyh hâkim tarafından verilen hükmün muvafık olduğuna kaanım.

CEVDET B. (Kütahya) — Bu adam mâsumdur.

REFİK ŞEVKET B. (Devamla) — Binaenaleyh...

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Kanundan evvel mi, sonra mı?

REFİK ŞEVKET B. (Devamla) — Efendim ikinci işgalde, yani kanundan sonra olmuştur. Binaenaleyh bendeniz hükmün doğru olduğu kanaatindeyim.

MUSTAFA B. (Karahisarı Şarki) — Bendeniz muhtasaran arz edeceğim. Şu malmüdüriünün mahkûmiyetine mütaallik olan bu evrak, cürmün hiyaneti vataniye cürmü olmasından dolayı buraya geliyor. Ben zannediyorum ki, Hiyaneti vataniye Kanunu, sırf Büyük Millet Meclisinin meşruiyetini inkâr edenlere mahsustur. Yoksa bu adamın yaptığı cürüm, alelâde bir cürüm olabilir. Bunların tetkiki ve tahkiki mahakimi âdiyeye aittir, Meclisin tasdikine lüzum yoktur. Bu evrak buraya hiyaneti vataniye cürmü olduğundan dolayı gelmiştir. Bunda hiyaneti vataniye

cürmü yoktur. Çünkü Meclisin gayrimesruiyetine dair bir söz yoktur. Sevr Muahedesinin lehinde ve aleyhinde bâzı müstelzimi mücazat lâkırdılar söylemiş. Bunun tecziyesi mahallî mahkemesine aittir, Meclise ait değildir. Bu noktadan Meclisin karârına hacet yoktur. Bu evrakın mahallî müddeiumumiliğine tevdi lâzımgelir.

REFİK B. (Konya) — Müsaade buyurulur mu Reis Bey?

ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Kastamonu) — Çık da söyle! Bizim de sözümüz vardır.

ADLİYE ENCÜMENİ MAZBATA MUHARRİRİ HAMİD B. (Biga) — Efendim muamelelâtı kanuniyede en büyük şiarımız adalettir. Adliye Encümeniniz bu meseleyi kemali bitarafî ile tetkik etmiştir ve bu karar ekseriyetle çıkmıştır. Ekseriyetin fikri, maznununaleyh isnadedilen halin tarifati kanuniyeye mütaallik ve ona ait bir cürüm olmadığına ve binaenaleyh hiyaneti vataniye cürmü olarak bu adam hakkında verilen hükmün ref'iyle evmali emriyeyi Devleti düşmanların işgali zamanında Yunanlılara vermesinden dolayı aidolduğu dairece takibat yapılmak üzere Heyeti Celilenize arz etmesinden ibarettir. Müsaade buyurunuz efendim. Hâdise şu suretle olmuştur: Bu adam işgal devresi esnasında, yani istihlâstan evvel, düşman orada bulunduğu bir zamanda arkadaşlarıyla esnayı müsahabede «Sevr Muahedesini kabul edilmiş olsaydı bu memleket bu kadar çiğnenmezdi, İstanbul Hükümeti mütedildir. Onun siyaseti sayesinde bu mesele bertaraf olacaktır» demiş. Belki bu, onun za'fı imanıdır. Belki onun galatı hissidir. Binaenaleyh merkumun...

RAGİB B. (Kütahya) — Reis Bey dairei intihabiyem olmak itibariyle takdimen bendenize söz veriniz. Takdimen söz verirsiniz bu mesele daha evvel tenevvür eder.

HAMİD B. (Devamla) — Binaenaleyh mahkûmunaleyhin bu tarzda vukubulan beyanatını Hiyaneti vataniye Kanununun birinci maddesine tevfikkan bir cürmü kanuni olarak kabul etmedik ve edemedik. Onun için hükmün ref'ine karar verdik. Gelelim para meselesine: Bu adam hakkında vukubulan ihbarat neticesinde defter ve bâzı nukudu emiriyeyi düşmanlara verdiği iddia ediliyorsa da, bu adamın

cürmü diğeri olan düşmanlara defter vermek suretiyle yirmi senelik Hazine matlubatın ziyama sebebiyet verdiği iddia olunmuş ise de yapılan tahkikat üzerine bu verilen defter nucebince dahi para tahsil olunmuş değildir. Zati mesele budur. Bu adamın cürmü olsa olsa işgal esnasında emvali emiriye Devleti düşmanlara kaptırması oluyor ki bunun için alelusul müfredat tesbit olunarak gerek kendisinden ve gerek kefilinden bu tesbit edilen mikdarın tahsili icabeder. Binaenaleyh dâvasının alelusul rüyet olunması lâzımdır. Hükümün ref'i hakkında olan ekseriyetin kararının kabulünü teklif ediyorum.

REFİK B. (Konya) — Adliye Encümeni namına söz söylüyorsunuz değil mi efendim?

HAMİD B. (Biga) — Evet.

REFİK B. (Konya) — Bu adama isnadolan cürmün esbabı sübutiyesi var mıdır ve bunu kuvvetli bulmuşlar mıdır? «Sevr Muahedesi çok muvafıktır ve kabul edilseydi millet ezilmezdi» diyor. Bunun hakkında esbabı sübutiyeyi Adliye Encümeni muvafık bulmuş mudur?

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — Hamdolsun mebus geldik. Yoksa biz de çoktan asılmış bulunacaktık.

REFİK B. (Devamla) — «İstanbul'dan başka Hükümet yoktur ve olamaz. Benden hesap sonran yoktur» sözü hakkında esbabı sübutiyeye kuvvetli midir? Bu, bir. Bu sözler Sevr pcevrasını yırtmak için toplanmış olan Büyük Millet Meclisinin meşruiyetine karşı söylenmiş olur mu, olmaz mı?

HAMİD B. (Biga) — Evvelâ esbabı sübutiyeden bahis buyurdular. Bu adam hakkında gerek huzuran ve gerek İstanbul'a gitmiş olmak dolayısıyla...

NAFİZ B. (Canik) — Aksi çıkarsa Adliye Encümeninin idamı lâzımgelir.

HAMİD B. (Devamla) — İfadeleri mukadder şahitlerin hikâyeleri ile.. (Gürültüler)

REİS — Rica ederim efendim dinleyelim.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Siird) — Efendim Nafiz Bey Encümenin idamı lâzımgelir sözünü geri alsın.

HAMİD B. (Devamla) — Huzuru mahkeme istima edilen ve İstanbul'a gitmiş olması hasebiyle tekrar celp ve istima kaabil ola-

mıyan ifadesi kiraat edilen mukadder şahitle-
rin şahadetiyle bu adam «Sevr Muahedenamesi kabul edilseydi memleket bu kadar ezilmezdi» yolundaki beyanatı pek kuvvei dalâille sabit oluyor. Fakat bunda encümenin noktai nazarı, sabit olan şeyin ahkâm ve tarifâtı kanuniyeye derecei tatbikı ve binaenaleyh heyeti umumiyesiyle varidolup olmayacağı teemmül edilmiştir.

REFİK B. (Konya) — Ferid ve rüfeka-sının mahkûmiyetini icabettiren sebeplerden birisi de unutmayınız ki budur.

HAMİD B. (Devamla) — Binaenaleyh encümenin noktai nazarı budur. Heyeti Celileniz hâkimdir isterseniz kabul edersiniz, isterseniz reddedersiniz.

HAKKI HÂMİ B. (Sinob) — Evvelâ isnadolan fiil cürüm müdür, değil midir o mesele ikinci bir meseledir. Encümen bu cürmün tarihini tesbit etmiş midir?

HAMİD B. (Biga) — İşgal esnasında.

HAKKI HÂMİ B. — İşgal esnasında ama, işgal tarihinden son zamana kadar aralan epeyce bir müddet geçmiştir. Yani işgal akabinde mi? Bir müddet sonra mı? Ne kadar zaman sonra?

HÂMİD B. — Efendim, Nuri Efentli hakkında isnadedilen bu cürüm, Sakarya Harbine takaddüm eden vakayi esnasında ve Simav'ın işgal edildiği bir sırada oluyor.

HAKKI HÂMİ B. (Sinob) — Yani Sakarya Harbinden evvel, düşman işgal etmiş ve Sakarya'ya kadar gelmiş bulunduğu zamanda (Müzakere kâfi sesleri)

REFİK B. (Konya) — Reis Beyefendi usulü müzakere hakkında birşey arz edeceğim.

LÜTFİ B. (Malatya) — Efendim, bu adamın tefevvühatı küstahanesinin istilzam ettiği ceza mahakimi âdiyeye aitti, bu mesele başkadır. Fakat bu adamda bir hiyaneti vataiyeye değil bir hiyaneti milliyeye tesadüf ediyoruz. Eğer hakikaten bu adam yirmi senelik bekaya defterini çıkararak Yunanlılara vermiş ise ve haşarâtı ahali üzerine taslit etmiş ise bu en büyük hiyanettir. Yok eğer böyle bir defter verdiği sabit olmadıysa encümenin mahakimi umumiyeye tevdiî hakkındaki karar doğrudur.

REFİK B. (Konya) — Usulü müzakere hakkında arz edeceğim. Efendim, Adliye Encümeni,

Heyeti Celilece kabul edilen bir Af Kanunu, bu meseleyi tetkik ederken zannederim. nazarı dikkate almamıştır. Hiyaneti vataniyeden dolayı mahkûm olanlar hakkında Meclisi Âli bir Af Kanunu kabul etmişti. Mahkûm olanlar idam cezasına mahkûm olmuşlarsa müebbet küreğe, müebbet küreğe mahkûm olmuşlarsa on beş seneye cezaları tahvil edilmiş ve başka suretle mahkûm olanların cezaları sâkıt addolunarak mahkûm olmaları da bu esas dairesinde evrakına göre muamele yapılacaktır denmişti. Şu hale göre bendeniz zannediyorum ki, mahkemenin vermiş olduğu şu karar, bu Af Kanunu nazarı dikkate alınmıyarak verilmiştir.

Eğer Af Kanunu nazarı dikkate alınmış olsaydı bittabi bu adamı hiç mahkûm etmiyecekti. İkinci mesele : Hakkı Hâmi Bey biraderimizin çok muhik olarak işaret ettiği gibi eğer bu benim usulü müzakere hakkındaki noktai nazarım nazarı dikkate alınmazsa bu kanunun işgal sahasında zamanı ilâni meselesi çok mühimdir. Çünkü maddenin sonunda diyor ki işbu kanun her tarafta..

RAGIB B. (Kütahya) — Bu usulü müzakere midir? Ben de bu şekilde usulü müzakere hakkında söz isterim.

REFİK B. (Devamla) — Heyeti mezkûre âzalarının imzalarını havidir.

Dr. ABİDİN B. (Lâzistan) — Bu usulü müzakere değil, müzakereyi doğrudan doğruya dolaba koymak demektir.

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — Efendim, Af Kanununda, işgal sahasında bulunanlar veyahut firariler istisna olunmuştur diye bir şey mevzuubahis değildir.

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — Efendim, mal müdürü aleyhine verilen hüküm hakkında söylenen sözleri işittiğim zamanda, Cenabı Hakka hamdettim ki, mebusum. Aksi takdirde bendeniz de idam buyurulmuş olacaktım. (Handeler) Efendiler kanun gayet sarihtir. Büyük Millet Meclisinin meşruiyeti aleyhine isyanı mutazammın alenen, kavlen, fiilen veya gizli olarak söz söyleyenler hakkındadır. İki adam aralarında fikirlerini beyan ederlerse hani vatan mı olurlar? Bu (alenen) kelimesinden maksadımız, kanunu neşrederken Büyük Millet Meclisinin aleyhinde propagandaya geçmek idi. Bu gayet sarihtir. İki arkadaş aralarında konu-

şuyorlar. Hem öyle iki arkadaş ki, zannederim Kâzım Efendi namında bir zat silâh kullanmayı alenen söylüyor da Teşkilâtı Milliye ile beraber bu efendi bulunmuyor, Yunan işgali altında bulunuyor. Bu iş tezvirat ile olmuş olsa gerektir gibi geliyor bana. Yunan işgali zamanında hangi cesur adamdır ki, bu mesele silâhla halledilir diyebilir. Bu kadar cesur olan efendi Teşkilâtı Milliye ile silâha sarılarak çalışırdı. Yoksa memleketin birçok evlâtlarını mahkûm ettirmek mânâsızdır. Memleketin bütün evlâtları Sevr Muahedesinin aleyhinde idiler. Eğer bâzılarının Sevr Muahedesi lehinde bulunduğundan dolayı haklarında takibatta bulunulması lâzımsa gazetelere yazı yazan birçok zevat hakkında da muamele yapmak lâzımdır. Şimdi İstanbul'da yazı yazanlar onlar erbabi vatan sıfatıyla anılıyorlar, binaenaleyh bu işi çok uzatmakta mâna yok. Bu adamın hareketi Hiyaneti Vataniye Kanunu ile alâkadar değildir, bu adam Hiyaneti Vataniye Kanununa tevfikân mahkûm edilemez, bu yanlışır.

Diğer meseleye gelince; onun cürüm teşkil edip etmiyeceğini, usulü dairesinde yapılacak tetkikat neticesinde anlamak lâzımdır. O husus hakkında burada müzakere yapmak doğru değildir. (Müzakere kâfi sadaları)

RAGIB B. (Kütahya) — Kifayeti müzakere aleyhinde söyleyeceğim. Efendiler, bir noktayı iyi anlamak lâzımdır ki, verilecek hükümde isabet olsun. Malûmuâliniz Simav düşman tarruzunun biraz kenarında kalmıştı, oraya bizim kuvvetlerimiz Demirci tarikini ihtiyar ederek geçmiştir. İşte o zaman beş yüz kadar Edhem çeteleri bu kasabayı yağma etmişler. Böyle bir muhitte bu kadar feci hir bal karşısında her hangi bir şahsın mücerret bir hasbihal tarzında böyle demesi zannediyorum ki, verilecek üç sene ile tekabül edecek bir cürüm değildir. Binaenaleyh viedanınıza bırakıyorum. Bu noktanın hâkimlerce nazarı dikkate alınması lâzımdır. Bizim orada büyük kuvvetlerimiz yoktu. Fakat Edhem çok mezalim ve fecayi yapmıştır, bu kazada çok çirkin tesir bırakmıştır. Bununla beraber bütün memleketin ahali müttehiden Büyük Millet Meclisine şiddetle merbut kalmışlardır. Bir kişinin musahebe neticesinde sırf kanaati iktizası ve za'fı iman neticesi olarak böyle söylenmesinden dolayı...

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — Öyle değildir, teessürdür.

RAGIB B. (Devamla) — Buna hiyaneti vataniye diyerek ceza vermek muvafık değildir. (Müzakere kâfi. sesleri)

REİS — Ragıb Bey müzakere kâfi değildir dediler.

RAGIB B. (Kütahya) — Efendim bu izahat anlaşıldıktan sonra müzakere kâfidir.

ŞEYH SEYFİ Ef. (Kütahya) — Müsaade buyurunuz, bir cihet meşküük kaldı, anlatayım. Bu adam Yunanlılara ne defter vermiştir, ne bir şey. O defteri veren, firar etmiştir. O vakit bu adam Kütahya'da tahsil memurluğu yapmıştır, mâsumdur.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Reis Beyefendi, Büyük Millet Meclisinin tetkikine mecbur olduğu mevad hiyaneti vataniyedir. O da ya vardır, ya yoktur. Fakat bir de memuriyetine mütaallik mesailden bahsederek bunu Maliye Vekâletine havale etmek usulsüzdür. Mutlak surette hükmün ref'i lâzımgelir. (Öyle, sesleri)

REFİK ŞEVKET B. (Saruhan) — Meclisin ittihaz edeceği karara göre tevfiği muamele olunur.

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — Yalnız hiyaneti vataniye meselesinden dolayı olur. Diğer mesail için değildir.

REFİK ŞEVKET B. — Hayır hayır...

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Bir makam bir meseleyi tetkik ederken vâkif olduğu diğer cürmü aidolduğu daireye ihbara kanunen mecburdur.

REİS — Müzakerenin kifayeti hakkında takrirler vardır. Müzakerenin kifayetini kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Kifayeti kabul buyuruldu.

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — Müsaade buyurun, ne yolda reye konulacak? Ona dair söyliyeyceğim.

Riyaseti Celileye

Hiyaneti vataniye yoktur. Âdiyen Maliye Vekâleti işi takibeder. Adliye Encümeninin noktai nazarının kabulünü teklif eyleriz.

Kütahya
Cevdet İzrap

Riyaseti Celileye

Adliye Encümeni mazbatasında mevzuu-bahsolan Mal Müdürü Nuri Efendinin cürmü, hiyaneti vataniye değildir. Vazifesi kanuniyesini ifadan mütevellit bir cürümdür. Binaena-

leyh hükmün ref'iyle tahliyesini ve hakkında Memurin Muhakemat Kanunu mucibince yeniden tahkikat icrası zmnında evrakın vekâleti aidesine tevdi edilmesini teklif eylerim.

Yozgad
Süleyman Sırrı

NÂFİZ B. (Canik) — Reye konacak mesele hakkında söz isterim.

MUSTAFA B. (Karahisarı Şarkı) — Encümenin kararına muhalif olan takrirlerin takaddüm ettrilmesi lâzımgelir.

REİS — Encümen mazbatasının aleyhinde olmak üzere Refik Şevket Beyin takriri vardır. Evvel beevvel onu reyi âlinize koyacağım.

Riyaseti Celileye

Arz ettiğim esbabı mucibeye binaen Kütahya Bidayet Mahkemesinin vermiş olduğu hükmün tastikini teklif ederim.

Saruhan
Refik Şevket

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — Geçen gün burada...

REİS — Neye dair?

NEBİL Ef. (Devamla) — Mazbata hakkında. Mazbata diyor ki, hiyaneti vataniyeden dolayı hükmün ref'ini, diğer meseleden dolayı da mahkemeye sev'kini talebediyorlar. Bendeniz bunun da reye konmasını talebetmiyorum, başka suretle teklif edeceğim.

REİS — Adliye Encümeni mazbatası hakkında şifahi ifadenizi reye vaz'edemem ki..

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — Bir hakikattir, sonra kaybedeceksiniz. Bunun emsali hakkında kanun yapıyorsunuz.

REİS — Tasnif yapacağım. Arkadaşlardan bir kısmı diyorlar ki, Heyeti Celile hiyaneti vataniye cürmünü tetkik eder. Binaenaleyh, bu hususta ya cürmü kabul veya hükmü refeder. Hükmün ref'edildikten sonra Hükümet re'sen ikamei dâva etmekte serbesttir. (Çok doğru, sadaları)

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Hiyaneti vataniye Kanununun birinci maddesinde eğer Meclis hükmü tasdik etmezse Meclis icabeden kararı verir, diyor.

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — Kanun sarihtir. O Hiyaneti vataniyeye taallük eden hususat içindir, taallük etmiyenlere

ait değildir. Bu cürüm Hiyaneti vataniye olmadığından bize taallûku yoktur. (Reye, sesleri)

REİS — Heyeti Celile ref'i hüküm hakkında..

REFİK ŞEVKET B. (Saruhan) — Bu hususta müzakerenin cereyanı icabeder, efendim. (Hayır, sesleri)

REİS — Heyeti Celile ref'i hükme karar verdiği zaman başka hususta mahkûm değilse tahliye edilir, diyor. (Evet, sesleri) Şimdi Adliye Encümeni mazbatasını iki şıkkı ihtiva ediyor. Bir kere hükmün ref'i, bunu reye koyduktan sonra isnadolunan diğer ceraim ki, mahkemece nazarı dikkate alınmıştır. Heyeti Celile de buna muttali oluyor. Takrirlerin müfadı da budur. Adliye Encümeninin bu iki hükmünün ayrı ayrı reye konmasında bir sözü var mı? (Reye, sesleri) Evvel beevvel hiyaneti vataniye hükmünün ref'ini kabul buyuranlar lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edildi, efendim.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Bu fıkra için söz istiyorum. Arkadaşlar, Hiyaneti vataniye Kanununa muvafık bir cürüm olmadığı zaman Adliye Encümeni ref' kararı verir. O, Hiyaneti Vataniye Kanununun iktizasındandır. Her hangi bir daire bir cürmü tetkik ederken diğer bir cürme vâsıl olursa o cürmü dairei aidesine ihbar eder. Şimdi bir ceza tehdidi altında değildir. Kanunun hâkimiyetini teminle mükellef olan Meclisi Âli böyle bir cürme vâkıf olduğundan Maliye Vekilinin noktai nazarını celbediyor. Yani diyor ki; sizin Maliye memurunuz zimmetine şu kadar para geçirmiştir. Nazarı dikkatinizi celbediyoruz, tetkik et, tahkik et, demektir.

FEYYAZ ÂLİ B. (Yozgad) — Mevkuf kalacak mı?

MEHMET ŞÜKRÜ B. (Devamla) — Hayır mevkuf kalamaz, derhal tahliye edilir. Hüküm ref'edilmiştir, mevkuf olamaz, bu noktai nazar yalnız Maliye Vekilinin nazarı dikkatinizi celbetmeye mâtuftur.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Bu husus hakkında biz de söz isteriz.

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — Arkadaşlar, daha bir hafta evvel şu Mecliste, şu salonun içerisinde vermiş olduğumuz bir kararı hatırlatmak istiyorum. İşgal sahasında kalmış bulunan bir memura yeniden memuriyet tev-

cih olduğunda Hükümet onun hakkında tahkikat yapacaktı. Bu da aynı memurlardandır. Bu kararı haliyle bırakmaklık lâzımgelir. Bunu hatırlatmak isterim. Başka bir muamele yapamayız.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Nebil Efendinin fikrini benzeniz de aynen söyleyeceğim, iştirak ediyorum. Başka türlü yapılamaz.

REİS — Maliye Vekilinin, bu adamın hiyaneti vataniyeden beraet edip bundan başka cürmü varsa hakkında muamele yapılmak üzere...

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — Efendim usulü dairesinde muamele yapmak üzere bunu Maliye Vekâletine gönderelim.

REİS — Efendim Meclis bir karar vermiyor. Yalnız Adliye Encümeni bu adam hakkındaki hiyaneti vataniye cürmü ref'edildi, Umuru maliyeden dolayı bir cürmü varsa ihbar mahiyetinde oraya gitsin, diyor. (Hacet yok sesleri)

HAMİD B. (Biga) — Efendim bu adam hakkında tevhibi cürüm suretiyle tahkikat yapılmıştır. Ref'i hüküm vâkı olduğu takdirde bilâhara muamelâtı Maliyesindeki suiistimalâtından dolayı hakkında takibat yapılamaz gibi bir zan husule gelmemek için... (Öyle bir şey yoktur sesleri)

REFİK ŞEVKET B. (Saruhan) — Bu adamın cürmü şu şekildeki ceraimden olduğundan dolayı ref'i hüküm kararı verilmiştir. Ref'i hükmün esbabı mucibesi budur, ondan dolayıdır ki ikinci fıkrayı kabul etmek zarureti kanuniyesi vardır. Ref'i hüküm buna ait değildir. Ve saniyen Usulü Muhakematı Cezaiyenin yirminci maddesine göre. her makam, her fert bile haberdar olduğu cürmü Hükümete haber vermeye mecburdur. Koca bir Meclis bunun bir cürüm olduğuna kanaat hâsıl ettikten sonra bir muameleden dolayı ihbar etmezse..

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — Vergi tahsili bir cürüm müdür ki bize kanaat geliyor?

REFİK ŞEVKET B. (Devamla) — Zimmetine malî mirî geçirmiş efendim, tetkiki icabeder. Bu gibi mesailde Adliye Encümeni arkadaşlarımız tamamıyla tetkikatını yapmışlardır. Sonra da böyle ceffelkalem reddedilecek bir şey değildir. Bir defa daha okunacak olursa mesele hallolunur.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Reis Beyefendi, Refik Şevket Beye cevap vereceğim. Refik Bey biraderimizin mütalâatına maatteessüf iştirak edemiyorum. Esbabı; eğer hakiki bir surette Adliye Encümeninden çıkan mazbata ve Heyeti Celileden verilen ref'i hüküm kararı tahattur buyurulursa ortadan bu mesele de gider. Diyorlar ki; Yunan zamanında da bakaya vergisini tahsile kıyam etmek ve Yunan zamanında ahalinin zimmetinde para olduğunu Yunanlılara bildirerek ve para tahsil ettirerek hiyaneti vataniye cürmü iera etmiştir. Hiyaneti vataniye cürmü ortadan kalkınca buna dair söz söylemeye lüzum yoktur. Eğer süüstimal ettiği cihet varsa, ki, bir memur beraeti zimmet mazbatası istemeye mecburdur. Tahsil ettiği vergiyi ne yaptın diyerek, parayı zimmetine geçirdin diyerek beraeti zimmet almadığından dolayı kendisini Memurin Muhakemat Encümenine sevk ederler. Onun için buradan oraya her halde cürüm halinde göndermek - bilmiyorum. Meclisi Âlinin verdiği kararlar, âdeta bir hüküm vermiş şekildedir - Meclisi Âli bunu cürüm şeklinde görmüş, buraya göndermiş hüküm vereceğim diyor. Bundan dolayı...

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — İhbar mahiyetindedir.

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — Evrakı tevdiiden ibarettir.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Anlıyorum beyim, sen muhbir olamazsın, yalnız evrakı tevdi edersin. Meclis, muhbirliği kabul etmez, böyle bir cürüm olduğuna karar verilir mi efendim? Cürmü ihbar edelim diye bir karar verilemez.

REİS — Efendim bu hususun karar şeklinde Maliyeye havalesini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmedi efendim. İhbar mahiyetinde tevdiini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmedi. Evrakın alelusül merciiine tevdi Divana ait bir meseledir.

3. — TAKRİRLER

1. — *Karesi Mebusu Abdülgafur Efendiyle arkadaşlarının, teksiri nüfus için çare taharrişi zımında muhtelit bir encümen teşkiline dair takriri*

REİS — Efendim arkadaşlarımızdan birkaç zatın Heyeti Celileden bir temenni takriri vardır.

Müsaade ederseniz bir encümen teşkilini teklif ediyorlar.

B. M. M. Riyaseti Celilesine

Nüfus meselesinin haiz olduğu ehemmiyet malûmdur. Memleketimizin en mühim tehlikesi (tenakus) tehlikesidir. Meşrutiyetin bidayetinden beri bu hayati meseleyi tetkik ve münakaşa edenler maatteessüf fiilî hiçbir neticenin husulüne şahidolamadılar. Seneler geçtikçe ırkımız hakkındaki endişelerimiz artıyor. Binaenaleyh tenakusun avamilini, tezayüdün esbabı tahakkukunu salâhiyettar bir kudret ve alâka ile tetkik ve ona göre bir program tanzim etmek lâzımdır. Bu iş (encümen) işi olmaktan ziyade bir ilim ve ihtisas işidir. Ancak bu gibi ilim ve ihtisasların mevlûdatına muvafık teksiri nüfusa hadim kavanin ve mukarreratın da her şeye tercihan ittihaz ve tatbiki en mühim farazi milliyemizdendir. İşte sırf bu mesele ile (nüfus) meselei mühimmesiyle iştigal etmek üzere her şubeden gösterilecek üçer namzet arasından on kişilik bir Encümeni Mahsus teşkiline âcilen karar verilmesini ehemmiyetle teklif ederiz.

Karesi
Abdülgafur

Karesi
İbrahim

Karesi
H. Basri

SALİH Ef. (Erzurum) — Bir söz söyleyeceğim, müzakere etmiyeceğiz. (Söylesin, sesleri)

REİS — Müsaade buyurun efendim, bu takrir sıri bir temenni takriridir.

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Salih Efendi söylesin.

REİS — Efendim, ruznamede böyle bir şey yoktur.

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Yok ama Salih Efendi biraderimiz sahibi ihtisastır. Bu husustaki mütalâasını dinliyelim efendim.

REİS — Heyeti Celile bunu ruznameye almaya (Salih Efendi söylesin, sesleri) müsaade buyurun. Arkadaşların takririni bir temenni şeklinde telâkki ettim. Bunu ya bilâmütalâa reyeye koymak veyahut da ruznameye almak lâzımdır. Heyeti Celile bunun ruznameye alınmasını ve şimdi müzakere edilmesini kabul ederse bu maddeyi mevzuubahsettirebilirim. Aksi takdirde bir temenni takriridir, bilâmütalâa reyeyi âlilerine vaz'ederim.

ALİ RIZA Ef. (Batum) — Sahibi takrir izah etsin.

HASAN BASRÎ B. (Karesi) — Söz söylemedikten sonra hiç takrir vermeye lüzum yoktur.

REİS — Efendim, ruznameye alınmadıkça kimseye söz veremem.

HASAN BASRÎ B. (Karesi) — Usul hakkında söz isterim. Usul hakkında söz vermeye Reis mecburdur.

REİS — Mevzuu müzakere bir şey yoktur.

ABDÜLHAK TEVFİK B. (Dersim) — Rica ederim efendim, en mühim meselelerle iştigal ediyorduk. Aylardan beri, senelerden beri birçok kimseler hiyaneti vataniye ile mevkuflu bulunuyordu. Bunlar müzakere edilirken böyle

lüzumsuz bir takririn araya girmesi doğru değildir. (Lüzumsuz değildir sesleri)

REİS — Efendim, arkadaşlarımızın takririni ruznameye alıp müzakereye vaz'ettiğim zaman usul hakkında, müzakere hakkında da söz verebilirim.

HASAN BASRÎ B. (Karesi) — Keramet lâzımdır ki benim usul hakkında ne söyleyeceğimi bilirsiniz.

REİS — Efendim, mevzu yoktur ki usul olsun, esasen takrirlerini de geri aldılar. Bugün vakit geçmiştir. Cumartesi günü saat birde içtima etmek üzere Celseyi tatil ediyorum.

Hitamı müzakere saat: 4,45

Ruznamei müzakere

1. — Zaptı sabık hulâsası

2. — Evrakı vâride

Ahali nezdinde bulunan silâh ve mevaddi müştailenin ciheti askeriyeye teslimi hakkındaki kanunu muvakkatin tadiline dair İera Vekilleri Heyetinden mevru lâyihai kanuniye

İstanbul memurlarından mektepte evlâtları olanların mektep taksitlerinin maaşatı sabıkalarına mahsubu hakkında İera Vekilleri Heyeti Riyasetinin tezkeresi

Bâzi hilâfı kanun muamelelerin cereyan ettiği mahsus olduğundan bâhis Çorum Mebusu Dursun ve Yozgad Mebusu Bahri Beylerin Dahiliye Vekilinden istizah takriri

Çarşamba kasabasındaki mebanii hayriyenin imarı hakkında Kırşehir Mebusu Sadık Beyin Şer'iye ve Evkaf Vekâletinden temenni takriri

Çarşamba kazasının temini asayışı hakkında Kırşehir Mebusu Sadık Beyin Dahiliye Vekâletinden temenni takriri

(Dalkılıç) Marşının ordu marşı ittihazına ve mezkûr marşın Kürsii Millî üzerinde sahibi eser Bolu Mebusu Tunalı Hilmi Bey tarafından inşad edilmesine dair Urfa Mebusu Saib Beyle on üç refikünün takriri

Dördüncü Fırka Kumandanı Nazım Bey mer-

humun validesine hidematı vataniyeden maaş tahsisi hakkında Kayseri mebusları Hilmi ve Sabit Beylerin teklifi kanunileri

Elcezire İstiklâl Mahkemesi âzalığından istifa ettiğine dair Sinob Mebusu Rıza Vamık Beyin takriri

İntihabat

İstiklâl mahkemeleri intihabatı

Encümenlerden mevru mazbatalar

Meccanen kereste kat'ına müsaade edilmesi hakkındaki Kanunun tefsirine dair İktisat Encümeni mazbatası

Liva merkezinin Palu'ya nakli hakkındaki teklifin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyihai Encümeni mazbatası

Elviye Selâsede Ziraat bankaları küşadı hakkındaki teklifin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyihai Encümeni mazbatası

Mütaahhitlerin matlubatına mukabil emvali metruke itası hakkındaki teklifin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyihai Encümeni mazbatası

Harekâtı Milliyeye iştirak eden zâbitan kademelerine bir sene zam hakkındaki teklifin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyihai Encümeni mazbatası

Siverek livasının müstakil liva haline ifra-

ğına dair teklifin Heyeti Vekileye tevdiî hak-
kında Lâyiha Encümeni mazbatası

Tedrisatı İptidaiye Vergisinden şikâyeti ha-
vi müstediyyat üzere bu babda icrası lâzımgelen
tadilâta dair İstida Encümeninin üç kıta maz-
batası

Burdur Mebusu Merhum Ali Ulvi Bey aile-
sine emvali metrukeden bir hane itasına dair
İstida Encümeni mazbatası

Adliye Encümeni mazbataları

Bugün müzakere edilecek mevad

Jandarma maaşatının tezyidi hakkında iki
lâyihai kanuniye (Trakya jandarmaları, umum
jandarmalar)

Hariçten ithal edilecek ziraatte müstamel
mevaddı müştaiile ile ziraat hayvanatı hakkında
iki lâyihai kanuniye

Kanunu Cezanın 203 nü maddesinde tadil
hakkında teklifi kanuni

